

Наша Слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі!

ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 35 (1082)

29 ЖНІЎНЯ 2012 г.

Фестываль новага этна "Вольнае паветра" - пяты раз

5-ты фестываль новага этна "Вольнае паветра" адбыўся на хутары Шаблі Валожынскага раёна. Міжнародны фальклорны фестываль сабраў аматараў этнічнай музыкі Беларусі і замежжа. Сярод гасцей фэсту ў гэтым годзе са сцэны зайгралі ўкраінцы "Даха Браха", якія прадставілі свой сумесны праект з беларускім гуртом "Port Mone", а таксама госьці з Нямеччыны "Di giene kuzine".

Асноўнай жа падзеяй фэсту сталі выступы беларускіх гуртоў, між якіх "Троіца", "Крыві" і "Гаротніца" на чале з Андрэем Такіндангам.

- Гэта пяты ўжо фэст, можна сказаць, юбілейны. Хочацца, каб гэта ўсё не знікла, але наадварот працягвалася. Вельмі важна пратрымацца, таму што, зразумела, ёсць і стомленасць, і розныя перашкоды і цяжкасці, але на самой справе вельмі добра, што

падобныя фэсты адбываюцца ў нас у Беларусі. Дзякуй, што людзі нешта робяць для таго, каб былі такія канцэрты.

Юбілейны фестываль "Вольнае паветра" парадваў наведвальнікаў як музычнай, так і забаўляльнай дзеяй. Для гасцей фэсту былі арганізаваны месцы адпачынку на адкрытым паветры, прапановаліся стравы беларускай кухні і вырабы рамеснікаў. Між публікі былі праведзены кон-

курс ды гульні. Па сканчэнні канцэрту на галоўнай сцэне, мерапрыемства атрымала працяг на малой сцэне, дзе адбылася начная этна-дыскатэка ад лепшых беларускіх і замежных ды-джейаў. Заўзятары беларускага і замежнага фольку змоглі правесці і другі дзень выходных на прыродзе ля хутара Шаблі ў арганізаваным наметавым гарадку.

Аляксей Красоўскі,
Радыё Рацыя.

Юбілей Доўнар-Запольскага адзначылі ў Магілёве

23 жніўня ў Доме Польшкі у Магілёве адбылася сустрэча з кандыдатам гістарычных навук, дацэнтам кафедры БДУ Уладзімірам Ляхоўскім, прысвечаная 145-й гадавіне Мітрафана Доўнар-Запольскага. Арганізавала вечарыну гарадская суполка ТБМ імя Францішка Скарыны.

Азнаёміўшы публіку з

навуковым і грамадскім шляхам слаўтага дзеяча, праца якога пачалася ў эпоху панавання ў гістарычнай навуцы на Беларусі захаднерусізму, запрошаны аўтар закрануў і тэму адной са сваіх кніг - "Ад гоманайцаў да гайсакоў. Чыннасць беларускіх маладзёвых арганізацый у 2-й палове XIX - 1-й палове XX ст. (да 1939 г.)". Прысутныя пачулі пра жыццё беларускіх маладзёвых арганізацый пачынаючы з эпохі "Гомана" і да пачатку XX стагоддзя, часу, дух якога цудоўна перадаў Купала: "...Будаваць не незалежнасці Беларускай дзяржавы бярэ ў свае рукі наша моладзь... Набож з дарогі,

панове і гаспадар з Захаду і Усходу! Беларуска моладзь ідзе!"

Падчас міжволі пачатай дыскусіі былі асветлены і іншыя пытанні, напрыклад, роля Міколы Ермаловіча ў беларускай гістарыяграфіі. Адбылася таксама імправізаваная міні-прэзентацыя як працаў запрошанага гісторыка, так і іншых выданняў, у прыватнасці, новага нумара часопіса "ARCHE", у якім Уладзімір Ляхоўскі падрыхтаваў да друку вялікія ўспаміны міністра ўнутраных спраў ва ўрадзе БНР Кузьмы Цярэшчанкі.

Аляксей Карпенка,
Магілёў.

95 гадоў з дня нараджэння Пімена Панчанкі

23 жніўня споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, лаўрэата дзяржаўных прэмій СССР і БССР, ганаровага акадэміка НАН Беларусі Пімена Емяльянавіча Панчанкі (1917-1995).

Па ўспамінах паэта, яго бацькі, якія паходзілі з вёскі Гядзікі Ашмянскага павету Віленскай губерні, як і многія тагачасныя беларускія сяляне яшчэ задоўга да Першай Сусветнай вайны з'ехалі ў Прыбалтыку ў пошуках заробку. Пасяліліся ў Рэвелі (зараз Талін). Там знайшлі працу на судабудаўнічым заводзе. А неўзабаве 23 жніўня 1917 года тут з'явіўся на свет і будучы народны паэт. У 1921 годзе маці з дзецьмі пераехала ў Бягомль, дзе пасля заканчэння Грамадзянскай вайны бацька ўладкаваўся на працу. Працаваў дзясятнікам, аб'ездчыкам, прарабам, ляснічым. Тут, у вярхоўях ракі Берзіны, праيشло дзяцінства паэта.

У Бягомлі Пімен Панчанка атрымаў сямігадовую адукацыю. З Бягомля сям'я Панчанкаў пераехала ў Бабруйск, дзе бацькі ўладкаваліся на працу на Бабруйскае дрэвапрацоўчы камбінат. Некаторы час там працаваў рабочым і шаснаццацігадовы Пімен. Потым яна скончыў 6-месячныя курсы па падрыхтоўцы ў ВНУ ў Горках, а пазней - аднагадовы педагогічны курсы ў Бабруйску. На працягу пяці гадоў (1934-

1939) П. Панчанка настаўнічаў у Кіраўскім раёне Магілёўскай вобласці, дзе выкладаў мову і літаратуру і адначасова завочна вучыўся ў Менскім настаўніцкім інстытуце, які скончыў у 1939 г.

Па заканчэнні інстытута П. Панчанка пераехаў у Менск, а ў 1939-м быў прызваны ў армію, апынуўся ў Заходняй Беларусі ў Беластоку, дзе служыў у армейскай газеце. У 1940 годзе Дзяржаўнае выдавецтва пры СНК БССР выпусціла яго другі паэтычны зборнік "Вераснёвыя сцягі".

Там жа, у Беластоку, яго напаткала і Другая Сусветная вайна. Падчас яе П. Панчанка працаваў спачатку ў франтавой газеце "Красноармейская правда", а з ліпеня, калі была створана газета "За савецкую Беларусь", стаў яе супрацоўнікам. Па ўспамінах пісьменніка, калектыў рэдакцыі быў невялікім: М. Лынькоў, К. Крапіва, І. Гурскі, П. Глэбка, В. Барысенка, А. Стаховіч, але зладжаным. Пазней да іх далучыліся прыхаўшчыя з Масквы М. Танк, П. Броўка, А. Кучар.

У 1944 годзе ваеннага журналіста Пімена Панчанку накіроўваюць у складзе частак Чырвонай Арміі ў Іран, дзе ён прабыў два гады. Уражаны аб знаходжанні ў гэтай краіне склалі змест цыклу вершаў пад назвай "Іранскі дзёнік".

Па звароце на радзіму пісьменнік актыўна працаваў у

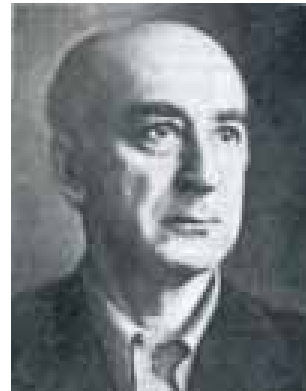

складзе рэдакцый газет і часопісаў: "Вожык", "Літаратура і мастацтва", "Советская Отчизна" (цяпер часопіс "Нёман"), "Малодосць". У 1966 годзе быў абраны сакратаром Праўлення СП БССР, членам Праўлення СП СССР (1968), з 1989 года стаў сябрам Беларускага ПЭН-цэнтра.

Шматгранная паэтычная творчасць П. Панчанкі знайшла адлюстраванне ў больш, чым у 30 зборніках, выдадзеных у розныя часы. Некаторыя з іх былі адначасна дзяржаўнымі і літаратурнымі прэміямі: Літаратурнай прэміяй імя Янкі Купалы за паэму "Патрыятычная песня" (1959), Дзяржаўнай прэміяй імя Я. Купалы за зборнік вершаў "Пры святле малака" (1968), Дзяржаўнай прэміяй СССР за кнігу вершаў "Где ночует жаваронок?" (1981).

Паводле сайту СБП.

90 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Шыціка

Уладзімір Мікалаевіч Шыцік (31.08.1922 г. -15.01.2000 г.) - беларускі савецкі празаік і журналіст. Нардзіўся ў г. Шклове Магілёўскай вобласці. У 1940-1944 гг. вучыўся ў Маскоўскім электратэхнічным інстытуце чыгуначнага транспарту і Куйбы-

шаўскім індустрыяльным інстытуце. У 1944 г. вярнуўся ў Шклоў, працаваў тэхнікам-канструктарам на папяровай фабрыцы "Спартак". У 1949 г. скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржуніверсітэта, працаваў у рэдакцыях газет "Сталинская молодёжь" ("Знамя юности"), "Каласная праўда" ("Сельская нива"), "Літаратура і мастацтва". З пачатку шасцідзясятых пачаў актыўную пісьменніцкую кар'еру, пісаў на беларускай мове. Жыў у г. Менску. Чалец СП з 1962 г.

У шасцідзясятыя-сямідзясятыя гады Уладзімір Шыцік - галоўная постаць у беларускай фантастычнай літаратуры. Першая навукова-фантастычная публікацыя - апо-

весьц "Апошняя арбіта" (1962, перакладзена на рускую мову ў 1964 г.). За ёй рушылі ўслед зборнікі НФ твораў: "Майская раница" (1963), "Абдымкі Селены" (1966), "Зорны камень" (1967), "Парсекі за кармой" (1970), "Сляды вядуць на Зямлю" (1970), "У час не вярнуліся" (1970), "У 1967 г. зборнік твораў пісьменніка пад назвай "Orbita ultima" ("Апошняя арбіта") выйшаў у Румыніі. Апошнія творы аўтара, пачынальна з сярэдзіны сямідзясятых, адносяцца да дэтэктыўнага жанру: "Вяртанне ў мінулае" (1977), "Па жураўля ў небе" (1983), "Ускосныя доказы" (1985), "Камандзіроўка ў сваім горадзе" (1989), "Двойная бухгалтэрыя" (1990).

ISSN 2073-7033

Спадкаемцы Вацлава Ластоўскага

Напярэдадні Першай Сусветнай вайны ў Вільні, у друкарні знакамітага Марціна Кухты, якая знаходзілася на вуліцы Дварцовай у 1910 годзе, пабачыла свет "Кароткая гісторыя Беларусі з 40 рысункамі", напісаная Вацлавам Ластоўскім.

Гэта была першая папулярная гісторыя не Літвы, не "Ўсходніх крэсаў", ні "Северо-западнага края", а менавіта, Беларусі, напісаная беларусам і для беларусаў.

Цікава, што Ластоўскі зрабіў сваю працу з ілюстрацыямі, на якіх паказваў руіны беларускіх замкаў, старыя пячаткі, старонкі беларускіх старадрукаў, партрэты гістарычных асобаў, план Полацка з XVI ст., а таксама выявы беларусаў у XIX ст. Прычым у канцы сваёй кніжкі Ластоўскі змясціў раздзел "Дапіскі да рысункаў", дзе дае падрабязнае тлумачэнне кожнаму з іх.

У 1910 годзе Ластоўскаму было толькі 27 гадоў, але ён упершыню здолеў паказаць беларускі народ не толькі як аб'ект гісторыі, але і як суб'ект, што было абвешчана з непасрэдным удзелам Ластоўскага 25 сакавіка 1918 года і канчаткова замацавана ў 1991 годзе, калі на мапах свету паўсталі Рэспубліка Беларусь.

У часы сталінскіх рэпрэсій усе працы Ластоўскага былі забаронены, ажно да 1988 года, калі ён быў рэабілітаваны. Як толькі Беларусь стала незалежнай, у 1992 годзе выдавецтва "Універсітэцкае" перавыдае працу Ластоўскага з грунтоўным пасляслоўем прафесара Анатоля Грыцкевіча накладам 30 тысяч асобнікаў.

Прайшло дваццаць гадоў. І вось выходзіць у свет унікальная кніга "Краіна Беларусь. Вялікае княства Літоўскае", выдадзеная ў Славакіі накладам 5 000 асобнікаў, дзе адным з рэцэнзентаў зноў жа А. Грыцкевіч. Тэкст кнігі напісаў вядомы беларускі пісьменнік Уладзімір Арлоў, а ілюстрацыі (іх каля 2000) падрабіў і падрыхтаваў да друку мастак Зміцер Герасімовіч.

Прычым прыныц пабудовы кнігі такі, як і ў Вацлава Ластоўскага. Асобна ідуць раздзелы па гісторыі Беларусі і ВКЛ і паралельна - ілюстра-

рацыі з падрабязным іх тлумачэннем.

Трэба сказаць, што за апошнія дваццаць-дваццаць пяць гадоў па гісторыі ВКЛ і адпаведна Беларусі як складовай часткі гэтай дзяржавы, выйшла шмат сур'ёзных і грунтоўных навуковых і навукова-папулярных публікацый. Да статкова толькі прыгадаць працы Анатоля Грыцкевіча, Міхаіла Ткачоў, Алеся Краўцэвіча, Генадзія Сагановіча, Тамары Габрусь, Алеся Кушнірэвіча, Валянціна Голубева, Андрэя Мяцельскага і іншых беларускіх даследчыкаў.

Тым не менш, нашы аўтары здолелі стварыць новую цікавую кнігу, у якой падвялі грунтоўную рысу пад сённяшнім уяўленнем пра гістарычную спадчыну ВКЛ і яе значэнне для беларускай нацыі.

Пасля сталінскіх рэпрэсій у пасляваеннай БССР адносіны да ВКЛ былі цалкам негатыўныя як да дзяржавы літоўскіх (летувіскіх) феадалаў, што рознымі шляхамі захапілі праваслаўную Беларусь.

У 1969 годзе аўтар падручнікаў па гісторыі БССР Лаўрэн Абэцдарскі ў бібліятэцы газеты "Голас Радзімы" выдаў брашуру "У святле неабвержаных фактаў" накладам 30 000 асобнікаў, дзе мусіў уступіць у палеміку з замежнымі беларускімі гісторыкамі, якія называлі ВКЛ беларускай дзяржавай. Дзякуючы гэтай брашурцы, беларуская савецкая грамадскасць даведлася шмат цікавага пра дзяржаву нашых продкаў.

Абэцдарскі (на стар. 17) мусіў прызнаць, што беларусы складалі значную частку насельніцтва ВКЛ, і што большая частка афіцыйных актаў гэтай дзяржавы была напісаная на беларускай мове (некаторыя акты - на латыні). Але далей ён сцвярджаў, што "у сапраўднасці ні этнічны склад насельніцтва, ні мова ніколі не з'яўляліся адзнакамі дзяржавы".

"Вялікае княства літоўскае ўтварылася ў XIII ст. на тэрыторыі ўласна Літвы (Летувы - А.Т.) як дзяржава літоўскіх феадалаў". І вось самы галоўны, каронны аргумент Абэцдарскага: "Усе без выключэння вялікі літоўскія князі былі літоўскага (летувіскага - А.Т.) паходжання. На вялікакняжаскім прастоле ніколі не было князя-беларуса па паходжанні".

Такім чынам, Абэцдарскі ўзяў на ўзбраенне летувіскі міф, што Гедымінавічы і Ягелоны - выключна летувіскія дынастыі, і да беларусаў не мелі ніякага дачынення.

Цікава, што зараз пішуць у школьных падручніках па гісторыі Беларусі спадкаемцы Абэцдарскага. Возьмем

падручнік пад рэдакцыяй Я.І. Трашчанка, 2008 года выдання (стар.54). "Вялікае княства Літоўскае было федэрацыяй феадальных вярхоў двух народаў. Літоўскія (летувіскія - А.Т.) феадалы-язычнікі, якія ў старажытнарускім перыяд паступова працягвалі збліжэнне з рускай (беларускай - А.Т.) значцю. На рускіх землях яны прынялі праваслаўе, радніліся з рускімі суседзямі. Бралі шлюб з рускімі (беларускімі - А.Т.) князямі і Вялікія князі. Так, Альгерд Гедымінавіч быў жанаты двойчы - на Марыі Віцебскай (за яе ён атрымаў Віцебскі ўдзел), а затым на Ульяне Цвярской. З яго 12 сыноў усе, акрамя спадчынніка Ягайлы, які заставаўся язычнікам, былі хрышчоныя ў праваслаўную веру і ўспрымаліся як рускія князі". Аўтары падручніка пагаджаюцца з тым, што дзяржаўнасць ВКЛ трэба разглядаць "ужо як старабеларускую".

Зараз, пасля выхаду кнігі Арлова і Герасімовіча, міф аб тым, што ВКЛ - дзяржава літоўскіх (летувіскіх) феадалаў, канчаткова адышоў у нябыт.

Давайце разам пагартаем гэтую працу і крытычна яе ацнім.

Назва першага раздзела "Славяне і балты". Тут варта было сказаць, што крывічы, акрамя Полацкага і Смаленскага княстваў, выйшлі да Волгі і заснавалі Вялікае княства Цвярское, а на рэчцы Вялікая ў фінальгорскіх землях - г. Пскоў, пазней - незалежная пскоўская дзяржава. Менавіта гэтыя дзяржаўныя ўтварэнні ў XIII-XV стст. стануць суседзямі і саюзнікамі ВКЛ. Было б добра, каб у кнізе былі невялікія асобныя раздзелы пра гэтых непасрэдных суседзяў ВКЛ. Можна пазначыць, што радзімычый прыйшлі з захаду на Беларусь пазней, чым крывічы і дрыговічы, і мелі спачатку асобны пахавальны абрад, калі попел спаленых целаў набіраўся ў гліняныя гаршкі-урны і ставілі на прыдарожных слупках.

Добра напісаны раздзел "Старажытныя княствы", які мае новыя цікавыя ілюстрацыі. Шкада, што аўтары не выдзелілі ў асобную частку гэтага раздзела Гарадзенскае княства XII ст. з унікальнай архітэктурнай школай і мураванымі ўмацаваннямі гарадзенскага дзядзінца.

Наступныя раздзелы, што апавядаюць пра змаганне з крывічамі і мангола-татарамі, амаль не маюць ніякіх заўваг. Толькі трэба адзначыць, што Рыга заснавана не ў канцы XII, а ў пачатку XIII ст. (1201 г.), а ў наступным - 1202 годзе быў створаны крывіцкі Ордэн мечаносцаў.

У папярэднім раздзеле "Культура" варта было сказаць, што ў XII - пачатку XIII стст. на беларускіх землях існавалі чатыры мясцовыя архітэктурныя школы: полацкая, віцебская, гарадзенская і сма-

ленская.

Вельмі грунтоўна напісаныя раздзелы "Летапісная Літва" і "Літва і Летува". Шкада, што перад гэтым не з'явіўся асобны раздзел, прысвечаны назве "Русь", якая існуе з IX ст. і паходжанне гэтай назвы выклікае вялікія спрэчкі сярод навукоўцаў. Пазней (на стар. 156) аўтары вызначэнне і паходжанне тэрміна "Русь" не разглядаюць, хоць у назве раздзела слова прысутнічае. У наступных раздзелах, дзе ідзе гаворка пра стварэнне ВКЛ, ужываюць імя заснавальніка дзяржавы ў новым заходне-еўрапейскім гучанні - князь Міндаў, а не Міндоўг.

І вось апошні перавод сталіцы ў Вільню. Тут можна было дадаць, што польскія археолагі Галубовічы ў выніку раскопак у гістарычным цэнтры горада знайшлі рэчы XII-XIII стст. часоў Полацкай дзяржавы і потым, у 1940 годзе, надрукавалі іх выявы і апісанні ў савецкім археолагічным часопісе "Краткие сообщения института археологии АН СССР".

У часы Альгерда ў склад ВКЛ увайшла значная частка Украінскіх земляў - Кіеўшчына, Валынь, Ноўгарад-Севершчына і Падолле. Яны знаходзіліся ў складзе ВКЛ да Люблінскай уніі з 1362 па 1569 год.

Шкада, што аўтары не прысвяцілі асобнага раздзела нашым тасункам з Украінай, бо тут ёсць шмат розных праблемаў. Па-першае, гэта ўзнікненне ўкраінскіх казакаў і Запарожскай Сечы, дзе былі беларусы і існаваў нават Менскі курэнь, па-другое, спрэчкі за беларускае Палессе, якое ўкраінцы лічаць сваім.

Возьмем да прыкладу некалькі сучасных падручнікаў па гісторыі Украіны. Адкрываем падручнік для 8 класа, выданае 2003 г. На старонцы 20 паведамляецца, што пасля Люблінскай уніі з украінскіх зямель у складзе ВКЛ засталіся толькі "Берасцейшчына і Піншчына (землі, што межавалі з Беларуссю)".

Адкрываем дапаможнік па гісторыі Украіны для старшакурснікаў і абітурыентаў, таксама выдадзены ў 2003 годзе і зацверджаны Міністэрствам адукацыі Украіны. На стар. 61 чытаем, што ў выніку Люблінскай уніі "з украінскіх зямель да Літвы адышлі Берасцейскае ваяводства і Піншчына". Таму на пытанні, дзе паходзіла мяжа Беларусі і Украіны ў XII ст. і пазней, і як яе тлумачаць украінскія гісторыкі, трэба ў будучым spyніцца асобна.

Вельмі важна, што ў раздзеле пра Краўскую унію аўтары пазначаюць, што сам тэкст яе не захаваўся, а пазней у XV-XVI стст. палякі выкарыстоўвалі сфальсіфікаваны дакумент.

Некалькі раздзелаў кнігі прысвечаны князю Вітаўту, які запрасіў на Беларусь татараў і яўрэяў. На маю дум-

ку, варта было прысвяціць гэтым народам па асобнаму раздзелу, напоўнішы іх дадатковымі ілюстрацыямі, найперш, архітэктурнай. Напрыклад, выявы мураванай мячэці ў Менску, ці абарончай сінагогі ў Быхаўскім замку.

Шкада, што пры апісанні Грунвальдскай бітвы аўтары не згадалі імя мсціслаўскага князя Лугвена (Сямёна), брата Ягайлы, які кіраваў трыма харугвамі, а таксама атрадам наўгародцаў, якія фактычна дапамаглі выйграць змаганне з крывічамі.

У раздзеле "Царква і талеранцыя" аўтары падаюць малавядомы факт, што ў 1585 годзе католікі выдалі па-беларуску катэхзіс, які вызначаўся чысцінёй мовы.

Вельмі прафесійна і зразумела ўдалося аўтарам напісаць раздзел "Гаспадар. Рада. Сойм". Гэта гатовы матэрыял для школьнага падручніка. Тое ж можна сказаць і пра дзяржаўную мову ВКЛ. Адзінае, што можна было б пазначыць час, калі беларуская і ўкраінская мовы сталі асобнымі і адметнымі.

У раздзеле "Магнаты і шляхта" добра сказана, што больш за 80% шляхты паводле крыві былі беларусамі, але ў XIX ст. карысталіся польскай мовай. Так і просіцца тут параграф "Паланізацыя", дзе трэба згадаць і славутую "прамову Мялешкі", а таксама дзейнасць каталіцкага касцёла.

Добра напісаныя раздзелы пра гарадское жыццё. Але ёсць тут невялікія заўвагі. На стар. 122 мірская кафля, дарэчы знойдзеная ў 1982 годзе аўтарам гэтага матэрыялу, датуецца не першай паловай, а канцом XVI ст. Выклікае сумнеў і датаванне магілёўскай кафлі на стар. 123.

Самая лепшая частка кнігі, гэта - "Вільня, сталіца нашай дзяржавы". Ніхто з сучасных беларускіх гісторыкаў не здолеў так падрабязна і грун-

тоўна даказаць беларускую прысутнасць у Вільні, як гэта зрабіў Уладзімір Арлоў.

Ёсць некалькі заўваг па раздзеле "Узбраенне і Рыцарства". Па-першае, шэлі на Беларусі былі вядомыя не з часоў Вітаўта, а значна раней, калі нашыя продкі сутыкнуліся з полаўцамі (XI-XII стст.).

Па-другое, міжнародны рыцарскі фест (стар. 141) ужо пяты раз адбываюцца і ў Мсціславе. У гэтым годзе Мсціслаўскі рыцарскі фест набыў статус абласнога.

Нельга пагадзіцца з аўтарам, што ў абарончым дойлідстве ў XIV ст. "па-ранейшаму пераважаў раманскі стыль". Трэба сказаць, што ў раманскім стылі справаваў збудавань у канцы XI ст. царкву ў Менску князь Глеб, запрасіўшы майстроў з Польшчы. Аднак будоўлю не скончылі, і засталіся толькі падмуркі. Больш у раманскім стылі нічога на Беларусі не збудавана.

У перыяд ВКЛ панаваў гатычны стыль, які прыйшоў з нямецкіх земляў. Гэта стыль цаглянай готыкі, разам з адпаведнай тоўстай цаглянай дахоўкай.

У XV ст. у ВКЛ склаўся адметны варыянт мясцовай гатычнай архітэктурны - "беларуская готыка".

Пасля раздзелу "Жамойты" варта было б змясціць звесткі пра такіх жыхароў ВКЛ, як лівы і латгалы. Лівы былі самымі лепшымі саюзнікамі Полацкай дзяржавы яшчэ ў XI-XII стст. і служылі ў Полацкім войску. Тое ж можна сказаць і пра латгалаў, якія ўвайшлі ў склад ВКЛ у выніку Лівонскай вайны.

Грунтоўна паказана вайна са Швецыяй у пачатку XVII ст. Упершыню шырокія колы чыгачоў могуць даведацца пра марскую перамогу Хадкевіча пад Салісам, калі сухпутнае войска ВКЛ села на марскія караблі і разбіла флот шведаў (1608 г.).

БЕЛАРУСКІ НЕМЕЦ

Шкада, што адносіны з суседняй Украінай пачалі асвятляцца толькі пачынаючы з 1648 года, калі войскі Хмяльніцкага напалі на ВКЛ. Спачатку трэба было прыгадаць паход на Беларусь Сявырына Налівайкі, калі ён у 1595 годзе напад на тэрыторыю ВКЛ. Казакі захапілі і разрабавалі гарады Слуцк, Бабруйск і Магілёў.

У 1654 г. вялізарнае маскоўскае войска і 20 тысяч казакаў на чале з гетманам Іванам Залатарэнкам уварваліся на тэрыторыю ВКЛ. За два гады вайны амаль уся тэрыторыя краіны была захопленая. Аднак пасля смерці Багдана Хмяльніцкага сітуацыя ва Украіне змянілася. У 1657 годзе гетманам Украіны стаў Іван Выгоўскі. Ён падпісаў саюзную дамову са Шведцыяй і спыніў вайну супраць Польшчы.

У верасні 1658 г. у Гадзючы ён падпісаў з Польскай дамову, у адпаведнасці з якой Украіна ў якасці аўтаномнай структуры - Рускага княства - далучалася да Рэчы Паспалітай. Такім чынам, у ВКЛ на поўдні з'явіліся новы суседзі - Вялікае Княства Рускае. Украіна захоўвала сваю ўладу, фінансы, грошы і войска (30 тысяч казакаў + 10 тысяч наёмнікаў). Унія скасоўвалася, мітрапаліт і пяць праваслаўных епіскапаў дапусціліся на пасаджэнні вальнага сойму разам з каталіцкімі епіскапамі. Нават прадугледзелі адкрыць два ўніверсітэты і некалькі друкарняў.

Гэта не спадабалася Маскоўскай дзяржаве, і пачалася вайна. У 1659 годзе Варшаўскі сойм зацвердзіў Гадзюцкі трактат, але ваеннай дапамогі Выгоўскаму не далі. У траўні 1659 г. войскі гетмана і яго саюзніка крымскага хана разбілі пад Канатопам маскавітаў. Загінула 40 тысяч чалавек, а 15 тысяч трапіла ў палон. Аднак супраць гетмана пачалася паўстанне мясцовых палкоўнікаў, і ён мусіў пайсці ў адстаўку. Гетманам зноў стаў сын Хмяльніцкага Юры, і саюз з Маскоўскай дзяржавай аднавіўся, а Гадзюцкая дамова скасавалася.

У 1667 годзе ў в. Андрусава Рэч Паспалітая і Маскоўская дзяржава падпісалі замірэнне. Прадстаўнікоў Украіны туды не запрасілі. Без згоды гетмана Украіну падзялілі па Дняпры. Левы бераг разам з Кіевам адышоў да Масковіі, а Запарожжа адначасова кіравалася і Масквой, і Варшавай.

Перыяд XVIII ст. напісаны, на нашу думку, бездакорна, хіба што ў раздзеле "Архітэктура і мастацтва" варта было б згадаць і пра стыль ракако, які прыйшоў да нас з Францыі. У якасці прыклада можна прывесці здымкі інтэр'ераў Слонімскага касцёла Св. Андрэя.

У раздзеле "Пад расейскай уладай" варта сказаць, што ў 1778 г. была знішчана гістарычная планіроўка ўсходне-беларускіх гарадоў. Асабліва пацягнулі Мсціслаў, калі цэнтр горада перанеслі ў іншае месца. У пачатку XIX ст. знішчылі

гістарычны цэнтр Бабруйска, дзе збудавалі вялізарную цытадэль. У яе будаўніцтве браў удзел Тодар Нарбут, аўтар шматтомнай гісторыі ВКЛ.

Вельмі добра напісаны раздзелы пра вайну 1812 года і вызваленчую барацьбу патрыётаў нашай краіны за вяртанне незалежнасці ў складзе Рэчы Паспалітай. Аднак варта было згадаць і пра актывнага ўдзельніка паўстання 1831 года Напалеона Орду, а таксама пра ролю рускай праваслаўнай царквы ў задушэнні паўстання 1863-1864 гг. Не выпадкова, што Віленскі генерал-губернатар М. Мураўёў загадаў будаваць праваслаўныя храмы на тэрыторыі Беларусі толькі па планах, зацверджаных у Санкт-Пецярбурзе. Народ назваў гэтыя будынкы "мураўёўкамі". Вельмі добрыя ілюстрацыі маюць раздзелы пра лёс Беларусі ў канцы XIX - пачатку XX стст.

Цікавы і малавядомы для беларускага чытача раздзел "Летувіскі нацыянальны рух", дзе можна даведацца, як летувісы (летувісы) прыўлашчылі ўсю гістарычную спадчыну ВКЛ.

Грунтоўна пададзены гістарычныя факты ў раздзеле "Абвясчэнне незалежнасці Беларусі і Летуві". Але ёсць недакладнасці на стар. 356, дзе паказаны дзве паштовыя маркі як маркі БНР 1918-1919 гг. Аднак жа, марка "Асобны атрад БНР" надрукавана ў 1920 годзе, а марка "Беларусь" надрукавана беларускімі эмігрантамі пасля Другой Сусветнай вайны, як сувенірнае выданне.

Бадай упершыню для шырокага кола чытачоў з'явіўся раздзел "Дачыненні паміж БНР і Летувой". Можна толькі дадаць, што летам 1920 года РСФСР прызнала не толькі Летуву, але і Латвію, якой аддалі чатыры беларускія паветы (уезды) Віцебскай губерніі. Так частка Заходняй Беларусі апынулася ў складзе Латвіі і ў 1939 годзе не была далучана да БССР.

Добра ілюстраваны і раздзел пра Сярэдняю Літву, марыянэткавую дзяржаву са сталіцай у Вільні.

У раздзеле "Сталіца Заходняй Беларусі" трэба было расказаць пра ўнікальны беларускі гістарычна-этнаграфічны музей імя Івана Луцкевіча і даць выявы яго экспанатаў (музей быў зачынены ў 1945 годзе).

Шкада, што ў кнізе няма раздзелу пра сучасных беларускіх гісторыкаў, якія вярнулі беларускаму народу яго гістарычную спадчыну, а таксама спісу іх асноўных публікацый.

Але мы спадзяемся, што аўтары кнігі, пад час яе перавыдання, улічаць нашыя заўвагі і прапановы, бо мяжы ў дасканаласці няма.

Гэтую кнігу варта мець у сваёй хатняй бібліятэцы кожнай беларускай сям'і, і таму пажадаем яе аўтарам новых перавыданняў з вялікімі накладамі.
*Алякс. Трусаў,
кандыдат
гістарычных навук.*

У той час як усё больш нашых суайчыннікаў у пошуках лепшага жыцця імкнецца за межы сінявокай, грамадзянін Нямеччыны Юрген Эберхардт нядрэнна пачуваецца і ў Беларусі. За трыццаць з гакама гадоў жыцця ў Менску выхадзец Эрфурта атрымаў від на жыхарства і выгадаваў дваіх дзяцей.

ЯК МОВА ДАВЯЛА ДА МЕНСКА

Па адукацыі Юрген - інжынер-педагог. Універсітэт Магдэбурга ў свой час ён скончыў з дыпломам інжынера тэхналогіі металаапрацоўкі і машынабудавання. Але папрацаваць па спецыяльнасці толкам не паспеў - закахаўся.

У сярэдзіне 1970-х сястра Юргена вучылася ва ўніверсітэце, па праграме абмену студэнтамі да іх прыязджала моладзь з Беларусі. Каб не згубіць практыку рускай мовы, якая яшчэ ў школе давалася Эберхардту нядрэнна, хлопечу ўспрымаў перадаць студэнтам яго адрас.

"Я чакаў, што мне напіша мужчына, а напісала будучая жонка."

Аднак перезд у савецкую краіну даўся Юргену нялёгка. Пасля цяганіны з дакументамі высвятлілася, што для немца ў Менску няма вакансій. Рускую ён ведаў тады не так добра, як сёння, аднак школьная база ратавала. "Я быў у стане сачыць за тэмай, слухаць радыё і разумець складаныя артыкулы ў газетах", - успамінае ён.

Перш Юрген уладкаваўся майстрам вытворчага навучання на адзін з менскіх заводаў, пра што сёння ўспамінае з жахам:

- Падцягнуць рускую там было складана, начальнік цэха часцей меў зносіны на шматпавярховым "дыялекце"... Нічога, акрамя страты кваліфікацыі, я там не набыў.

Калі знайшлася вакансія выкладчыка нямецкай мовы ў вучэльні, Юрген доўга не разважаў. Але затрыманца надоўга там не атрымалася - немцу вельмі хутка знайшлі замену ў асобе пажылой настаўніцы, якой трэба было дапрацаваць да пенсіі.

У выніку Эберхардт сышоў на радыё. Рэдакцыі замежнага вяртанця Беларускага радыё ён прысвяціў 18 гадоў жыцця. Але аднойчы кантракт не быў падоўжаны, і

працу прыйшлося шукаць нанова. Насустрач пайшло кіраўніцтва інстытута замежных моў - запрасілі на перакладніцкі факультэт МДЛУ.

"ЗНАЙСЦІ ПРАЦУ У ГЕРМАНІИ НЕ ТАК ПРСТА"

Цяпер Юрген Эберхардт выкладае ва ўніверсітэце навукова-тэхнічны пераклад. Дадаткова кіруе студэнтамі, якія займаюцца перакладамі дзённікаў нямецкіх салдатаў і ўспамінамі беларускіх вязняў канцлагаў.

- Калі спытаць, што мяне тут трымае, то я адкажу: людзі - тут з імі заўсёды можна дамовіцца. Адчуваецца нейкая чалавечая цеплыня. У Менску даверліва ставяцца да замежнікаў. Што мяне яшчэ здзівіла, дык гэта стаўленне да мяне людзей, якія падчас вайны папактавалі ад маіх землякоў, - ніякай злосці я не адчуў. Былі нават выпадкі, калі яны спрабавалі размаўляць са мной паянцечку, - кажа Эберхардт.

Прымаць беларускае грамадзянства Юрген пакуль не спынаецца - прызнаецца, што падобныя выпадкі ў яго знаёмых ужо былі, вольна толькі наступствы часцяком пакідалі жадаць лепшага. У Беларусі мужчына атрымаў від на жыхарства - вяртацца на радзіму ён пакуль не жадае:

- Знайсці сёння ў Нямеччыне працу не так проста. Працоўны стаж у мяне там усяго пяць гадоў. Прапановы, калі і ёсць, то толькі кароткатэрміновыя. Вярніся я дахаты, калі не матэрыяльна, то маральна адчуваў бы сябе там нашмат горш, чым тут.

"КАЛІ ў НАЧЫ ТРЭБА ў КРАМУ, У МЕНСКУ ГЭТА НЕ ПРАБЛЕМА"

Гістарычную радзіму мужчына наведвае не часта: раз у некалькі гадоў. Затое яго дзеці, якія вольна валодаюць нямецкай, працуюць менавіта там.

- У абаіх асяродках я адаптаваны досыць нядрэнна, таму меркаваць пра адрозненні паміж беларускім і нямецкім грамадствам мне складана. Розніца, вядома, ёсць: у Нямеччыне ўмовы працы і проста жыцця куды больш надзейныя. З другога боку, у Беларусі больш магчымасцяў дамовіцца, знайсці індывідуальныя рашэнні па многіх пытаннях, -

адзначае Эберхардт.

Кажучы пра звычкі немцаў і беларусаў, Юрген прыводзіць у прыклад крамы:

- У Беларусі я магу купіць прадукты ў лобы час дня, а часам і ночы. У Нямеччыне ж, як вядома, крамы па выхадных не працуюць. Складана растлумачыць, чаму так - гэта традыцыя. У Беларусі традыцыя іншая. Калі мне трэба купіць штосьці з прадуктаў пасля паўночы, то ў Менску гэта не праблема - некаторыя гіпермаркеты адкрыты да дзвюх ночы (часам і зусім круглыя суткі).

Параўноўваючы нямецкае грамадства з беларускім, Юрген адзначае, што малядое пакаленне абедзвюх краін "усё больш становіцца падобным адзін на аднаго".

ПРА СТУДЭНТАК МДЛУ І ШЛЮБЫ З ЗАМЕЖНІКАМІ

Юрген не любіць, калі яго завуч "носьбітам мовы", куды больш яму падабаецца нямецкае "Muttersprachler". Пра сваіх студэнтаў ён адзваецца дадатна, а гэта пра тое, што дзяўчаты паступаюць у МДЛУ толькі для таго, каб выйсці потым замуж за замежніка, каментуе па-свойму:

- Я чуў размовы, што, маўляў, да 40 адсоткаў студэнтак з-за гэтага выбіраюць наш універсітэт, але не зусім гэтак веру. Тыя, хто ідуць на перакладніцкі факультэт, такой ідэяй, як правіла, не апантананы. Калі паглядзець, дзе працуюць сёння нашы выпускнікі, то адсотак мужчын, якія застаюцца за мяжой, ніяк не ніжэй, а часам і вышэй, чым у калегаў-дзяўчат. Міждзяржаўны шлюб сёння - звычайная з'ява, і ў спецыялістаў, якія працуюць з мовай, гэта сусветная тэндэнцыя.

"ЛАД МЫСЛЕННЯ ў БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ НА НЯМЕЦКІ ПАДОБНЫ БОЛЬШ, ЧЫМ У РУСКАЙ"

Пражыўшы ў Менску больш за трыццаць гадоў, Эберхардт навучыўся перакладаць і з беларускай. Мова Юргену падабаецца, і часам ён спрабуе на ёй размаўляць. Пасіўныя веды беларускай мужчына лічыць перавагай:

- Парой падчас канферэнцый калегі з Расіі просяць мяне перакладаць ім асобныя словы з беларускай. Трэба сказаць, што лад мыслення, спосаб пабудовы думкі ў беларускай больш падобны на нямецкі, чым у рускай. Каля трох з паловай тысяч слоў у беларускай мове - нямецкага паходжання.

А вось студэнты "пазбягаюць беларускіх тэксцаў для перакладу", таму што "для іх гэта цяжкасць".

- **Беларуская мова фактычна ўжо не з'яўляецца дзяржаўнай мовай у Беларусі**, - лічыць Юрген. - Людзей, якія выключна ці пераважна размаўляюць на ёй, вельмі мала. Нажаль, гэтая мова становіцца замежнай. Аднойчы я быў сведкам таго, як людзі абураліся, калі на нарадзе хтосьці з выкладчыкаў размаўляў па-беларуску.

Юрген адзначае, што Беларусі варта было б прыгледзецца да досведу іншых краін у гэтым пытанні. Па словах Эберхардта, "для Беларусі быў бы прымальны бельгійскі варыянт", але гэта азначае, што "любая службовая асоба - ад працаўніка пошты да дзяржаўнага службоўца - павінна валодаць дзвюма мовамі".

*Ілья ЛАПАТА.
Паводле "СН-плюс"
ад 8.08.2012 г.*

ПРАДМОВА

клуб красамоўства

ПАВАЖАНАЕ СПАДАРСТВА!

19 верасня 2012 г. клуб распачынае свае паседжанні сезону 2012/2013.

Першае паседжанне будзе прысвечана арганізацыйным пытанням і размеркаванню роляў на наступныя.

Мы спадзяемся спаткацца з Вамі на нашых суст-

рэчах і запрашаем усіх ахвотных удасканаліць сваю мову па серадам а 18.45 па адрасе: вул. Румянцава, 13 (Таварыства беларускай мовы).

Мы Вас чакаем!

Уваход вольны

Калі Вы маеце пытанні, не вагайцеся, тэлефануйце:

+ 375-29-276-08-06

На Мастоўшчыне ўшанавалі паэта Міхася Явара

У Мастоўскім раёне 25 жніўня адбылася традыцыйная імпрэза па ўшанаванні памяці беларускага сялянскага паэта, актывіста ТБШ і Грамады Міхася Явара. Лёс яго быў надзвычай цяжкім і нешчаслівым. Ад сацыяльнай і нацыяна-

льнай прыгнечанасці, а таксама з прычыны невылечнай хваробы на сухоты Міхася Явар (сапраўднае прозвішча Карась) скончыў жыццё самагубствам, застрэліўшыся на беразе Нёмана ў Мінявічах. Здарылася гэта ў 1933, калі творцу не споўнілася нават трыццаць гадоў.

Асноўным арганізатарам акцыі выступілі мастоўскія грамадскія актывісты на чале з Васілём Клімовічам. З Гародні прыехалі прадстаўнікі

рповіч. На вуліцы гадоў восем таму Уладзімір Брыцько пасадзіў явары. Дрэвы гэтыя зараз ужо досыць вялікія.

Пасля гэтага ўдзельнікі скіраваліся на могілкі ля вёскі Падбараны, дзе магіла паэта. Там былі ўскладзены кветкі і пастаўлены знічкі, выступіў Алесь Белакоз, які расказаў пра тое, як ён вяртаў імя Міхася Явара з нябыту. Дзяўчаты прачыталі вершы і ўспаміны пра паэта.

Заклучная частка імпрэзы прайшла ў вёсцы Мінявічы, дзе нарадзіўся паэт. Дагэтуль захавалася хата, у якой ён жыў. А бліжэй да берага Нёмана некалькі гадоў таму мастоўскія грамадскія актывісты ўсталявалі памятны камень з надпісам "Марам Міхася Явара". У канцы імпрэзы маленькія дзеці пусцілі па Нёмане зробленыя папяровыя караблікі з белчырвона-белымі ветразямі. Кожны з удзельнікаў імпрэзы ў рамках рэкламнай кампаніі Беларускага Радыё Рацыя атрымаў камплект, складзены з кашулькі, торбы і каляндарыкаў з сімвалікай радыё.

Уладзімір Хільмановіч,
Радыё Рацыя, фота аўтара.

Віншуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў верасні

Агееў Алесь Рыгоравіч
Анацка Лявон Яўгенавіч
Анісім Алена Мікалаеўна
Анішчанка М.І.
Арэх Мікалай Уладзіміравіч
Асіпенка Аляксандр Георг.
Багдановіч Алена Іванаўна
Барада Людміла
Баран Павал
Баршчун Валянціна Дзмітр.
Барысенка Аляксандр Анат.
Барэйка Юры Мікалаевіч
Батура Людміла Віктараўна
Баярэвіч Ксенія Аляксандр.
Белакоз Алесь
Бізень Людміла
Бондар Юлія Сяргеёўна
Бубновіч Ніна
Булатава Зоя Міхайлаўна
Булаўская Марына
Бульга Анастасія
Ваніслаўчык Дзмітры
Варановіч Крысціна
Васілеўскі Валянцін
Васільева Галіна Іванаўна
Васільчак Міхаіл Вікенц.
Вінакурава Кацярына
Войніч Вікторыя Іосіфаўна
Вочка Ірына Пятроўна
Высоцкая Таццяна Валянц.
Вяргей Валянціна
Габрусевіч Сяргей
Гадзюка Юрась Аляксандр.
Гайдучэнка Алес Сяргеевіч
Галубовіч Зміцер
Галыянка Альбіна Валер.
Гідлеўская Людміла
Гілевіч Ніл Сымонавіч
Грынько Вольга Ігараўна
Гуркоў Алесь Уладзіміравіч
Данілюк Алес Іванавіч
Даўгашэй Франц
Дземідовіч Андрэй
Дземянцей Наталля Ермал.
Дзмітрыева Зося
Дзягілеў Лявон
Дзям'яненка Ванда Баляслав.
Дранец Алена
Дробыш Алёна Сяргеёўна
Дрык Юлія

Дубоўская Кацярына
Дуганаў Алес Міхайлавіч
Дымкоў Сяргей Анатольевіч
Дэц Аксана Аляксандраўна
Еўстратоўскі Уладзімір Пар.
Ехілеўская Кацярына Леанід.
Жолудзеў Анатоль Пятровіч
Жук Мікалай Мікалаевіч
Жукоўскі Барыс
Жышкевіч Людміла
Зайка Антаніна Іванаўна
Занкевіч Зміцер Сяргеевіч
Збірэнка Алена
Зяновіч Ганна Аляксандраўна
Іванова Вольга Аляксандр.
Ісаевіч Наталля Анатольеўна
Ісенава Марыя
Ісмаілава Тамара Якаўлеўна
Кавалевіч Алена Сцяпанаўна
Казак Мікалай Мікалаевіч
Казакевіч Дзясніс Валер'евіч
Казлоўская Іна Іосіфаўна
Каладынская Вольга Эдвард.
Калашнікаў Уладзімір Іван.
Калбасіна Ірына
Канабраткіна Таццяна Васіл.
Канановіч Алена
Кануннікаў Дзмітры Сярг.
Карпека Андрэй Валер'евіч
Карповіч Сямён Іванавіч
Карценька Алена
Карэнька Зінаіда Іванаўна
Касцевіч Ніна Аляксееўна
Кашчэў Алесь
Квандзель Таццяна Уладзім.
Кіенка Генадзь
Кімбар Андрэй Уладзіміравіч
Колас Уладзімір Георгіевіч
Корбут Віктар Андрэевіч
Котчанка Уладзімір
Коўзель Ян Уладзіміравіч
Кошчанка Уладзімір Алякс.
Краснагір Аляксей Рыгор.
Краўцоў Андрэй
Краўчанка Ала
Круглік Юлія Віктараўна
Кузьміна Галіна
Кузьміч Вольга Аляксандр.
Купчык Мікола
Курдзя Антаніна Юр'еўна

Лагун Таццяна
Лазко Любоў Іванаўна
Лапухова Часлава Чаславаўна
Лапцік Валянціна
Лісай Уладзімір Аляксеевіч
Літвін Уладзімір
Ліхашэрт Макара Васільевіч
Ліцьвінчук Алена
Лужкоўская Юлія Юр'еўна
Лукашэнка Любоў Яўгенаўна
Лунёва Настасся
Лызо Дзмітры Сяргеевіч
Ляшкевіч Сяргей Іосіфавіч
Малочка Таццяна
Мандрык Канстанцін Алякс.
Марзалюк Ігар Аляксандр.
Маркелаў Валер Анатольевіч
Маркушэўскі Ігар
Марозаў Валеры
Марук Мікалай Анатольевіч
Марцінкевіч Ганна
Масла Марыя
Мацкевіч Васіль Васільевіч
Мацулёў Мікалай Пракоп.
Мельнікава Зоя Пятроўна
Мельнікаў Мікалай Алякс.
Міхайлоўская Вікторыя Люд.
Міхалькова Алена
Мудрова Таццяна
Мудроў Вінцэс Леанідавіч
Мурашка Надзея
Мусік Святлана Валянцін.
Мухін Ігар Алегавіч
Мухіна Алена Аляксандр.
Навумік Зінаіда
Новік Марыя Іванаўна
Пабірушка Таццяна Валер.
Паўлініч Ліза
Паўловіч Наталля Юр'еўна
Паўлоўская Марыя Ігараўна
Пацялежжа Андрэй
Петрыкевіч Валеры Міхайл.
Піваварчык Ірына Вайцех.
Пінчук Мікалай Фёдаравіч
Піткевіч Алесь
Пранікава Тамара
Прасольная Вольга Анатол.
Прыстаўка Яніна Ігараўна
Птушка Алена Міхайлаўна
Пузанкевіч Вікенці

Пянкрят Пётр Аляксеевіч
Пяткевіч Тамара Сымонаўна
Пятроў Дзясніс Валер'евіч
Рабоўскі Валянцін
Разжалавец Ніна
Рамашэўскі Барыс Іванавіч
Рудзянкоў Сяргей
Савостава Наталля Юр'еўна
Саламевіч Кацярына Алякс.
Салдатава Аліса Сяргеёўна
Сарока Надзея
Свяколкін Антон Віктаравіч
Севарынец Канстанцін Паўл.
Сенчанка Наталля
Сідар Павел
Сідарчук Яўгенія
Сідарэвіч Сяргей Паўлавіч
Случак Таццяна Уладзімір.
Сметаненка Аляксандр
Смольнік Вольга Георгіеўна
Содаль Уладзімір Ільіч
Станілевіч Б.А.
Станкевіч Вячка
Суднік Алена Вячаславаўна
Суднік Арцём Станіслававіч
Сусла Мікалай Валянцінавіч
Сушавархя Кацярына Мін.
Сыжко Канстанцін Ігаравіч
Сяльверстава Святлана Яўг.
Таратута Аляксей Мікал.
Ткачоў Максім
Трапашка Аляксей
Усеня Уладзімір Мікалаевіч
Фёдарова Ірына Пятроўна
Флярко Сяргей Аляксандр.
Хляба Ігар Вітальевіч
Чабатарэўскі Андрэй Барыс.
Чаркасаў Л.І.
Чырвонаў Леў Раманавіч
Чэчат Лілея Пятроўна
Шаміёнка Сяргей Эдуардавіч
Шпірыч Раіса Сяргеёўна
Штанюк Наталля Аляксандр.
Шульчанка Вольга Анатол.
Шэметава Вікторыя
Якавец Т. Я.
Янкоў Дзмітры Уладзіслаў.
Ярмушчык Антаніна
Яфрэмаў Алес Анатольевіч
Яшкін Уладзімір Уладзімір.

УНІВЕРСІТЭТ ЛАЗАРСКАГА / LAZARSKI UNIVERSITY

вядучы прыватны ўніверсітэт бізнесу і права ў Польшчы

- Студэнты з 30 краінаў свету
- Кваліфікаваныя выкладчыкі з ЗША і Еўропы
- Выпускнікі англамоўных праграмаў атрымліваюць два дыпламы – польскі і брытанскі
- Сістэма адукацыі накіраваная на высокую якасць і практычны досвед
- 96% выпускнікоў знаходзяць працу адразу пасля заканчэння ўніверсітэта

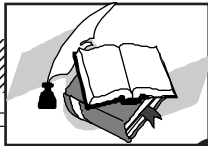

«Самы інавацыйны і крэатыўны ўніверсітэт у Польшчы» паводле вынікаў конкурсу сярод прыватных універсітэтаў 2010 | 2011 гг.

ТAA «Ірвінга Груп»к, УНП 191751509

Даведайся больш: belinfo@lazarski.edu.pl

www.lazarski.ru Тэлефон: +48 500 167 406

На вуліцу не заслужыў

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск вул. Румавіцава, 13, тэл. 213-43-52, 284-85-11, разліковы рахунак
№ 3015741233011 у адрэ №539 ААТ "Белінвестбанк", г. Мінска, код 739

1 жніўня 2012 г. № 49

Сп. Віцёнову В. У.
Старшыні Мсціслаўскага
райвыканкама
г. Мсціслаў, вул. Калініна, 21
213453

Паважаны Васіль Уладзіміравіч!

Прапаноўваем Вам ушанаваць памяць нашага земляка Лявона Іванавіча Вітан-Дубякоўскага, беларускага архітэктара, будаўніка, педагога, паэта і фалькларыста, які нарадзіўся ў 1867 годзе ў в. Дубейкава Мсціслаўскага раёна. Было б добра назваць у яго гонар адну з вуліц у г. Мсціславе, а таксама адпавядаць яго дзейнасць у экспазіцыі Мсціслаўскага раённага музея. (Дадатак на адной старонцы).

3 пагадай

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

Алег Трусаў.

**МСЦІСЛАЎСКІ АБЛАСНЫ
ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТ
МСЦІСЛАЎСКІ РАЁННЫ
ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТ**

вул. Калініна, 21, 213453
г. Мсціслаў, Магілёўская вобласць

тэл./факс: (02240) 2-27-77 Е-mail: msl@tcm.by
р/с: 360400000000032 ІДТ № 721 у г. Мсціславе фідэліт № 708
ААТ «ААБ Беларусбанк» г. Гора, н/п 541
МФО 153801541 УНН 700021498 АКТА 04065948
ад 16 08 2012 № А-40/16-0-0

**МОГИЛЕВСКИЙ ОБЛАСТНОЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
МСТИСЛАВСКИЙ РАЙОННЫЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ**

ул. Калинина, 21, 213453
г. Мстиславль, Могилевская область

тэл./факс: (02240) 2-27-77 Е-mail: msl@tcm.by
р/с: 360400000000032 ІДТ № 721 у г. Мсціславе фідэліт № 708
ААТ «АСБ Беларусбанк» г. Гора, н/п 541
МФО 153801541 УНН 700021498 АКТА 04065948

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"

На зварот па пытанню ўшанавання памяці Лявона Іванавіча Вітан-Дубякоўскага, беларускага архітэктара, будаўніка, педагога, паэта і фалькларыста, урадженца Мсціслаўшчыны, раённы выканаўчы камітэт паведамае, што мсціслаўчане шануюць памяць свайго знакамітага земляка.

У раённым гісторыка-археалагічным музеі аформлены стэнд "Знакамітыя землякі", на якім размешчаны біяграфічныя матэрыялы пра Л.І. Вітан-Дубякоўскага.

У цякучым годзе пры падтрымцы Магілёўскага абласнога арганізацыянальнага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" плануецца афармленне інфармацыйнага стэнда, прысвечанага жыццю і дзейнасці Л.І. Вітан-Дубякоўскага.

Імя Л.І. Вітан-Дубякоўскага ўшанавана ў кнізе "Памяць. Мсціслаўскі раён" (стар. 520). Прывяненне адной з вуліц г. Мсціслава імя Л.І. Вітан-Дубякоўскага не плануецца.

У адпаведнасці з арт. 20 Закона Рэспублікі Беларусь 18 ліпеня 2011 г. "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асоб" Вы можаце абскардзіць прынятае па Вашаму звароту рашэнне ў Магілёўскі абласны выканаўчы камітэт.

Старшыня раённага выканаўчага камітэта

В.У. Віцёноў.

Кастусь Тарасаў - у залатой серыі "Беларускага кнігазбору"

Выбраныя творы знака майстра гістарычнай прозы Кастуся Тарасава склалі новы том выдавецкага праекта "Беларускі кнігазбор". Кніга з'явілася з друку ў гэтак званай залатой серыі, пад чырвонымі вокладкамі якой ад 1996 году выходзяць найлепшыя творы беларускай мастацкай літаратуры.

У літаратуру ён прыйшоў даволі позна, маючы дыплом хімічнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута ды амаль дваццацігадовы досвед працы на розных прамысловых прадпрыемствах. Ды і пра жыццё не так шмат, раптоўна пакінуўшы гэты свет на сямідзясятым годзе. Але напісанае ім застаецца ў каштоўнай скарбонцы беларускай гістарычнай прозы, кажа адзін са складальнікаў тому галоўны рэдактар "Беларускага кнігазбору" Кастусь Цвірка. І дадае, што выбраць творы для адной кнігі Тарасава было няпроста, бо амаль усё з вялікай колькасці напісанага ім вартае залатой серыі.

- Мы палічылі, што добра будзе выдаць раман гістарычны "Пагоня на Грунвальд". І далі яшчэ "Скарб Нясвіжскага замка", паколькі ён не выходзіў асобнай кнігай, толькі друкаваўся ў "Дзеяслове". Аўтар тут расказвае пра методыку сваіх пошукаў, так як герой гэтай аповесці шукае скарб Нясвіжскага замка. Таму аповесць уяўляе шляхі пошукаў самога аўтара ў розных яго гістарычных творах.

Уключаныя ў том і гістарычныя эсэ з кнігі "Памяць пра легенды", якія адразу па выхадзе трыццацітысячным накладам у 1984 годзе зрабіла Кастуся Тарасава знакамітым.

Асобны раздзел складаюць эсэ, якія можна лічыць працягам "Памяці пра легенды", і якія былі надрукаваныя на старонках газеты ТБМ "Новы час", але не выходзілі асобнай кнігай.

Завяршаюць том аўтабіяграфічныя нататкі, якія прыўздзімаюць заслону над асобай пісьменніка, які ўвесь свой час аддаваў самотным рос-

шукам забытых старонак роднай гісторыі і настолькі не любіў публічнасці, што нават на вечарыну, зладжаную Таварыствам беларускай мовы ў гонар ягонага шасцідзясяцігоддзя, не прыйшоў.

Аўтар прадмовы да кнігі ўладзімір Арлоў.

Выдадзены том твораў Кастуся Тарасава - шэсцьдзесят першых з задуманых двухсот у "Беларускім кнігазборне".

Наш кар.

Сыходзяць энцыклапедысты. Памёр Алесь Петрашкевіч. Яму было 82 гады.

Памёр драматург і сцэнарыст, сябар рэдкалегіі газеты "Наша слова" Алесь Петрашкевіч, аўтар п'есы "Напісанае застаецца" і суаўтар сцэнара серыялы "Час выбраў нас".

Развітанне прайшло ў зале цырымоніі лечкамсіі 26 жніўня.

Алесь (Аляксандр) Петрашкевіч нарадзіўся 1 траўня 1930 г. у вёсцы Пярэвалачня Талачынскага раёна Віцебскай вобласці. Аўтар сцэнароў мастацкіх і дакументальных фільмаў. Кандыдат гістарычных навук (1967), заслужаны работнік культуры Беларусі (1975), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) за ўдзел у падрыхтоўцы і выданні Беларускай Савецкай Энцыклапедыі.

Пра Алесьа Петрашкевіча піша Анатоль Сідарэвіч:
- Сёння людзі развіталься з Алесем Петрашкевічам.

Ягоня гістарычныя драмы не так для пастановак, як для чытання. Зрэшты, чаму б і не паставіць іх? Трэба толькі, каб на Петрашкевіча знайшоўся свой Мікалай Пінігін.

Адзін за адным адыходзяць энцыклапедысты. Віталь Скалабан, Янка Саламевіч... Вось і Алесь Петрашкевіч падаўся за імі.

Алесь Петрашкевіч многія свае п'есы ўпершыню надрукаваў менавіта ў газеце "Наша слова". Зборнікі яго п'есаў выйшлі пазней і з улікам публікацый у нашай газеце. Гэтыя п'есы былі своеасаблівай гісторыяй Беларусі ад Петрашкевіча. Не дарэмна ж некаторыя гісторыкі прызнаюць іх за гістарычныя навуковыя творы і на поўным суr'ёзе выкарыстоўваюць як першакрыніцы. Сёння імя А. Петрашкевіча ў спісе рэдкалегіі

"Нашага слова" абведзена чорнай рамкай, у наступным нумары яно знікне, але не знікне зробленае і напісанае. Гісторыя ад Петрашкевіча засталася для беларусаў.

Рэдакцыя газеты "Наша слова", сакратарыят ТБМ выказваюць шчырыя спачуванні родным і бліzkім сьлывага беларуса. Мяккай зямелькі і светлых успамінаў.

Поўная адлічбоўка "Нашага слова"

Kamunikat.org распачаў праект па поўнай адлічбоўцы (сканаванні і выстаўцы ў фармаце PDF) усіх нумароў газеты "Наша слова", пачынаючы з 1990 года.

Kamunikat.org ставіць перад сабой задачу адлічваць усё "Наша слова" да канца гэтага года. Аднак за 1990-я і да 2005 года электронныя версіі газеты не захаваныя, таму выйсе адно - сканаваць папяровыя варыянты газеты, між тым партал не мае поўнай падшыўкі "Нашага слова".

У рэдакцыю "Нашага слова" ўжо паступілі нумары:
2000 г. - 28, 36, 38;
2001 г. - 6, 7, 10, 14, 18-28, 37, 38, 39, 40, 41, 43-49
2003 г. - 12, 18, 28, 30-32, 35-47
2004 г. - 41-44, 48-51
2005 г. - 1-5, 7, 9-13, 15-24, 33, 48-50;
2006 г. - 3-8, 11, 13, 19, 21-23, 40-52;

2007 г. - 11-14, 27-28, 31-32, 43, 46, 49, за што выказваем шчырую падзяку спадару Эдуарду Мамчыцу з Віцебска.

Аднак наступных нумароў у рэдакцыі па ранейшаму няма:
1990 г. - 4, 5, 9 і чарговыя да канца года;
1991 г. - 1, 3, 8, 9, 11-17, 20 і чарговыя да канца года;
1992 г. - няма зусім;
1993 г. - няма зусім;
1994 г. - 1-16, 20-38, 40 і чарговыя да канца года;
1995 г. - 6-7, 13, 17, 26, 39, 47, 50 і чарговыя да канца года;
1996 г. - няма зусім;
1997 г. - 1-14, 19 і чарговыя да канца года;
2000 г. - 3, 4;
2001 г. - 2, 4, 11-13, 50 і чарговыя да канца года;
2002 г. - 6, 7, 10, 27, 38 і чарговыя да канца года;
2003 г. - 48 і чарговыя да канца года;

2004 г. - 25, 52
2005 г. - 14, 51-52.

Рэдакцыя парталу Kamunikat.org звяртаецца да чытачоў "Нашага слова" ўсіх пакаленняў дапамагчы ў атрыманні папяровых асобнікаў газеты ў адпаведнасці са спісам.

Рэдакцыя лічыць матэрыял, апублікаваны за гэтыя 22 гады ў "Нашым слове", унікальным і імкнецца зрабіць яго даступным для ўсіх і за ўсе гады.

Той, хто захаце дапамагчы ў гэтай сапраўды важнай справе, можа скантактаваць непасрэдна з Kamunikat.org па электроннай пошце.

Жыхары Менска могуць прыносіць нумары "Нашага слова" ў сядзібы ТБМ па Румянцава, 13. Астатняя Беларусь можа дасылаць газету ў рэдакцыю "Нашага слова": 231282, Ліда-2, п/с 7. Асабліва важна знайсці нумары за 1990-1997 гады.

беражы лес – чытай кнігі на kamunikat.org

19 000 КНІГАЎ, ГАЗЕТАЎ І ЧАСОПІСАЎ - РАЗМОВЫ ПРА КУЛЬТУРУ І ЛІТАРАТУРНІЯ РАДЫСЭРАДАНН - НАШЫ ВЫДАВЕЦКАГА РЫНК

*Леанід Лыч,**Інстытут гісторыі НАН Беларусі*

Руская культура ў Беларусі: праблемы гарманічнага суіснавання з нацыянальнай

(Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.)

І ў сем'ях прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі з тытульнага насельніцтва, якія працавалі на нацыянальную культуру БССР, звычайна панаваў беларускі дух. А інакш і быць не магло. Бо які ж ты беларускі творца, калі ў сям'і спавадаеш зусім іншыя духоўныя ідэалы, чым у сваёй прафесійнай дзейнасці? Каб гэта было не так, наўрад ці сын згаданага вышэй пецярбургца Я. Цікоцкага Міхаіл (1922 - 2012) стаў бы вядомым беларускім мовазнаўцам, аўтарам шэрагу вельмі каштоўных прац па гэтай праблеме. Відаць, сам лёс ў падзяку за гэта адмераў яму доўгае жыццё: памёр на 91-м годзе. Гэта толькі сёння беларускамоўным сем'ям нават саміх пісьменнікаў нейкім чудам удаецца ўзгадаваць змену, якая з вялікай ахвотай ідзе працаваць на розныя ўчасткі рускай культуры Беларусі, у тым ліку і ў мастацкую літаратуру. Хаця, які тут цуд? Сучасныя маладыя пакаленні беларусаў не толькі адукаваныя, але і прагматычныя, таму не бачыць перспектывы для беларускай культуры з-за да немагчымага звужэння ў ёй ролі роднай мовы тытульнага народа, свядома выбіраюць для сябе тую ці іншую дзвялку рускай культуры Беларусі, ведаючы, што гэта найлепшым чынам адаб'ецца і на іх сацыяльным становішчы, самай творчасці, а калі пашчасціць, дык дазволіць прадоўжыць сваю прафесійную кар'еру, зрабіць сабе імя на неабсяжных прасторах Расійскай Федэрацыі.

Да таго як на рубяжы 20-30-х гадоў мінулага стагоддзя пачаць ставіць палкі ў калы беларусізацыі, нават самыя закаранельныя песімісты паверылі ў нацыянальна-культурнае адраджэнне так нядаўна занядабанай Бацькаўшчыны, цвёрда ўпэўніліся, што не быць яе народу нямым у сваёй роднай беларускай мове, не цешыць сябе толькі недаедкамі з чужой культуры. Так бы яно і сталася, каб не заварушыліся ў Маскоўскім Крамлі крайне прарускай арыентацыі нацыяналісты. У трывалай, надзейнай опоры на рэпрэсіўныя службы ім удалося махавіку беларусізацыі даць адваротны ход. Падобнае назіралася ў нацыянальным жыцці ўсёх астатніх саюзных рэспублік. Масква ад гэтага не атрымала аніякага выйграшу, бо яно толькі ўнесла раздрай у сям'ю савецкіх народаў, падарвала іх давер да рускага народа, пахіснула веру ў пабудову шчаслівага, як ўвесь час трубілі большавіцкія ідэолагі, камуністычнага грамадства.

Каб не было такіх сур'езных перакосаў у нацыянальнай палітыцы Масквы, германскаму Вермахту не ўдалося б так лёгка фармаваць з карэннага насельніцтва кожнай саюзнай рэспублікі нацыянальны вайсковы падраздзяленні і накіроўваць іх на барацьбу супраць Чырвонай Арміі.

Мала чаго прыстойнага, прагрэсіўнага ў міжнацыянальных дачыненнях агульнасаюзнага цэнтры з савецкімі рэспублікамі было ў другой палове 40-х - першай палове 80-х гадоў XX стагоддзя. Замест таго, каб даць поўную прастору для развіцця нацыянальных культур і моваў, што толькі і магло забяспечыць ім сапраўдны духоўны росквіт, Кампартыя ўвесь час рупілася толькі пра павышэнне ў краіне ролі рускага фактара, не спыняючыся нават перад тым, што гэта сур'езным чынам дэфармуе традыцыйны ўклад жыцця савецкіх народаў. З такой трагедыяй, невядома па якіх прычынах, мірылася толькі Беларусь, асабліва яе палітыкі і інтэлігенцыя. Усе астатнія саюзныя рэспублікі знаходзіліся ў маўклівай апазіцыі да такой стратнай нацыянальнай палітыкі КПСС і толькі чакалі зручнага моманту, каб выйсці са складу СССР з яго сумнавядомым этнічным плавільным катлом. Рускія супернацыяналісты дарагой цаной заплацілі за сваё неўтаймаванае імкненне зрабіць падобнымі на сябе па культуры і мове ўсе савецкія народы. Не знадворны фактар, не ўтапічны характар ідэі камуністычнага будаўніцтва, не сур'езныя хібы ў эканамічнай сферы развалілі СССР, а цалкам апраўданае, заканамернае нежаданне савецкіх народаў страціць сваё нацыянальнае "Я". Такая неацэнная этнічная якасць адсутнічала толькі ў абсалютнай большыні беларусаў, прычыну чаго павінны, відаць, шукаць не столькі навукоўцы-гуманітары, колькі псіхолагі і псіхіятры.

Выкінутая за борт СССР Беларусь павінна была, як і ўсе колішнія саюзныя рэспублікі, шукаць уласны шлях свайго палітычнага, эканамічнага, сацыяльнага і культурнага жыцця. Ёй такое, як нікому іншаму, давалася надзвычай цяжка. А што датычыць нацыянальна-культурнай праблемы, дык дзеля яе практычнага развязвання па сутнасці і кроку не зроблена перад, хаця часу мінула няма. Як і за царскім, савецкім рэжымамі, сёння ва ўсіх відах службовага справаводства, у такой важнай этнаўтваральнай сферы, як адукацыя, пануе руская мова. Яна займае нават больш моцны, чым у беларус-

кай мове, пазіцыі ў сферы культуры, што не дае права называць яе нацыянальна-беларускай. Дакаціліся, дайшлі да поўнага кур'ёзу: пры абмеркаванні праблемы захавання беларускай культуры ад канчатковай дэфармацыі адказныя за стан гэтай сферы чыноўнікі, занятая ў ёй інтэлігенцыя не могуць выказаць свае клопаты на роднай, а карыстаюцца рускай мовай. І смех, і грэх, а больш за ўсё - сорам. А яно няма. Калі ж нацыя не саромееца, што страціла здольнасць быць сама сабою і толькі цешыцца духоўнымі каштоўнасцямі іншых народаў - гэта ўжо сапраўдна трагедыя. Яна будзе неадступнай спадарожніцай беларускай нацыі да таго часу, пакуль яна не вернецца да сваёй роднай мовы. Трэба, нарэшце, рашуча выкінуць з галавы шкодную, памылковую думку, што нацыянальную культуру можна развіваць і ў чужой мове. Гэта ўтопія, бязглуздасць, якую можна дараваць толькі вучням пачатковых класаў.

У сваіх ужо занадта даўно па часе, нялёгкіх па абыццёўленні клопатах аб выратаванні беларускай мовы ад так рэальнага канчатковага заняпаду нам не шкодзіла б часцей звяртацца да сусветнага досведу. Яго ж назапашана ой як багата, бо заўжды, калі які-небудзь народ імкнуўся без ужывання зброі давесці да магільяк другі народ, апошняга ўсяляк стараліся зрабіць нямым ў сваёй роднай мове, ведаючы, што ў такіх варунках яму ўжо ніяк не выжыць. Я рэкамендаваў бы ў першую чаргу добра прыгледзецца да досведу яўрэяў, бо мала якому народу, як ім, даводзілася так зацята страціць за сваю старажытную мову іўрыт, у тым ліку і будучы ў складзе Расійскай імперыі. Мінула ўсяго якіх-небудзь тры месяцы пасля яе падзення, як у траўні 1917 года ў Маскве адбылася канферэнцыя "Аматараў старажытнай яўрэйскай мовы". На ёй вядомы яўрэйскі паэт Х. Бялік з вялікім гонарам заявіў: "У выгнанні мы страцілі ўсё: нашу родную зямлю, Храм, але не страцілі нашай мовы. ..." якую ён параўноўваў з пярлінай. Не мог не згадаць паэт і пра вялікі ахвяры яўрэяў з прычыны страты многімі з іх роднай мовы. "Тысячы яўрэяў, якія выракліся ад яўрэйства ў сярэднія вякі, перш за ўсё выракліся ад іўрыту і неўзабаве перасталі быць яўрэямі. Дзе б ні выявіў ты поўнае забыццё яўрэйскай мовы, там яўрэйская нацыя прыгаворана да вымірання. Няхай будзе пракляты той чалавек, які навучае свайго сына грэцкай!". Я ад такога строгага прысуду

свядома ўстрымліваюся, бо калі праклінаць беларусаў, што вучаць сваё дзіця ў чужой мове, давядзецца закрануць абсалютную большыню іх.

Можа я занадта патрабавальны, але як ні стараюся, не змагу знайсці аніводнай культурнай галіны, у якой бы мы не наламалі дроў. Прычым гэтай заганнай, страшнай практыкай займаемся, стаўшы і сувярэннай дзяржавай. Замест таго, каб самыя перадавыя рубяжы аддаваць нацыянальнай культуры, мы ўсё магчымае робім дзеля замацавання на іх рускага пачатку, што, упэўнены, не прынесе аніякай карысці і нашаму ўсходняму суседу. Святы абавязак кожнага цягнуцца, жывы сваёй культурай і мовай, быць у ладах з гістарычнай памяццю на ўласных, а не чужых матэрыялах. Хоць на працягу апошніх больш як два стагоддзі камяні раскідвалі не мы, аднак збіраць іх трэба нам. Прычым тэрмінова, бо нацыянальнае ў нашым сённяшнім жыцці год ад году не мацнее, а, наадварот, няўхільна чэзне. Гэ- таму не знайсці выключэння ні ў адной са сфераў культуры.

Набліжэнню нашай культуры ў самым шырокім сэнсе гэтага слова да нацыянальнага фармату вельмі перашкаджаюць знявечаная тапанімія, а апошнім часам яшчэ і неадпаведнае яму візуальнае афармленне населеных пунктаў, шашэйных дарог, сталёвых магістралей. З антыбеларускім намерам ў тапанімію ўмешваліся палітычныя рэжымы яшчэ Рэчы Паспалітай, а затым і Расійскай імперыі, ідэалагічны апарат камуністычнай партыі СССР (БССР). Да таго ж апошні пры актыўнай падтрымцы мясцовых партыйных і савецкіх органаў Беларусі на яе тэрыторыі напракудзіў куды больш, чым гэта назіралася ў лобой з іншых савецкіх рэспублік. У выніку сувярэнная Рэспубліка Беларусь у сваю спадчыну атрымала не тапанімію, а амаль зусім не звязаны з нацыянальнай гісторыяй, роднай культурай, мясцовымі прыродна-кліматэчнымі ўмовамі набор штучна надуманых назваў населеных пунктаў, іх вуліц, паркаў і сквераў. Здавалася б, усё гэта будзе падлягаць па-ступоваму выпраўленню. Та- кога не назіралася раней і не назіраецца зараз. Што ж датычыць мікратапаніміі, візуальнага афармлення гарадоў і гарадскіх пасёлкаў, дык у іх адбываецца нават далейшае павышэнне ролі рускага фактара паводле зместу і мовы. Ідзець па цэнтральных вуліцах горада, мінаеш квартал за кварталам, а на будынках і слова беларускага не убачыш, мо, толькі ў назве самой вуліцы. Ну ці ж

гэтак трэба ставіцца да візуальнага афармлення нашых населеных пунктаў? З якой гэта мэтай мы і ад сябе, і ад гасцей праз такое чужамоўнае афармленне хаваем сваю беларускасць? Сапраўдны гаспадар зямлі, не адарваны ад уласнай культуры, пастараўся б зрабіць так: дзеля візуальнага афармлення выкарыстаў бы пераважна толькі родную мову, прычым напісаўшы тэкст вялікімі літарамі. Пад ім жа, калі гэта вымагаецца нейкімі патрэбамі, перадаў бы яго змест у два разы меншымі літарамі.

За галаву хапешся, калі на шэльдых будынкаў бачыш не да месца прысвоеныя нашым установам культуры і адукацыі іменны Герцана, Горкага, Талстога, Пушкіна, Суво- рова, Някрасава, Крупскай... і так рэдка сустракаешся, а то і зусім не натрапіш на імя чалавекі, што нарадзіўся на беларускай зямлі, багата зрабіў для яе духоўнага росквіту. Марна спадзявацца, што за нас гэта зробіць у сябе дома Расія, іменны славуных людзей якой мы без усякай патрэбы так ахвотна тыражум праз прысва- енне іх сваім самым прэсты- жным культурна-асветным установам. Не ведаю, у якой яшчэ краіне, акрамя Рэспублікі Бе- ларусь, могуць так неахайна, неабдуманна ставіцца да гэтай зусім не шараговай справы.

Проста жахліва неад- паведнасць тапаніміі, візуальнага афармлення населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь нацыянальнаму інтарэсу ад- моўна адбіваецца на ўсіх баках яе жыцця, у тым ліку і на стане дзяржаўнага сувэрэнітэту, гіс- тарычнай памяці, этнічнай свядомасці карэннага насе- леныцтва. Цвёрда перакананы, што этнакіраванае наданне тапаніміі, візуальнаму афар- мленню нацыянальнага харак- тэру - гэта якраз той участак дзяржаўнай дзейнасці, дзе менш за ўсё трэба лічыцца з выдаткамі матэрыяльных і фі- нансавых сродкаў.

Хаця мы і моцна спаз- ніліся - а можа ўжо наш цягнік беззваротна адышоў - усё ж я рэкамендаваў бы палітыкам, інтэлектуалам тэрмінова на поўным сур'ёзе ўзяцца за распрацоўку Канцэпцыі нацы- янальна-культурнага вырата- вання беларускага народа. Лю- дзям трэба дапамагчы распло- шчыць вочы і зразумець рэ- альны стан нашага нечуванана здэфармаванага нацыянальна- га жыцця, акрэсліць іх абавязкі па выратаванні сябе ад куль- турна-моўнай асіміляцыі, якая нясе шкоду не толькі нам, бе- ларусам, але і ўсяму цывіліза- ванаму свету. Многія яго наро- ды нястомна змагаюцца су-

праць непажаданых негатыў- ных наступстваў сусветнай глабалізацыі, што ніяк не апраўдвае выключную пасіў- насць, алімпійскі спакой бела- рускаў перад навіслай над іх галоўнамі нацыянальнай ката- строфай у выніку масавага адыходу з лёгкай рукі ўладных структур краіны ад уласнай культуры, татальнага выра- чэння ад роднай мовы.

Беларускаму народу, асабліва яго палітыкам і інтэ- лектуалам, нарэшце трэба кан- чаткова вызначыцца, якую яму належыць развіваць культуру: сваю нацыянальную беларус- кую ці "падараваную" ў канцы XVIII - XIX стагоддзях царскай імперыі рускую культуру. Усе цывілізаваныя, палітычна незалежныя народы развіва- юцца, здзяйснююцца як што- сьці самадастаковае толькі ў сваёй адной нацыянальнай культуры, не стараюцца ўсе- сіцца на двух крэслах, бо ім хапае аднаго. Сказанае спаўна харак- тэрна і нашаму ўсходняму рус- каму суседу. Двухкультурнае ярмо вісіць на карку толькі каланіяльна залежных ці толькі тых народаў, што нядаўна дамагліся палітычнай волі, яшчэ да канца не пераадолелі цяжкіх наступстваў чужакага панавання. Зразумела, ніякай сіла на Беларусі не мае права забараніць таму ці іншаму чалавеку, той ці іншай групе людзей быць пасіўным ці акт- ыўным носьбітам абранай імі культуры. Але гэта ўжо ў ас- ноўным толькі іх клопат. У самым жа эпіцэнтры дзяржаў- най культурнай палітыкі краі- ны павінна знаходзіцца бела- руская нацыянальная культу- ра. Гэта велізарная недарэч- насць, што ўжо не першы дзя- сятка гадоў яна ў параўнанні з рускай культурай Рэспублікі Беларусь займае другароднае месца. Адбывалася ж такое не спантанна, стыхійна ці па волі народа, а праз этнакіраванае вывадзенне ўладнымі струк- турамі беларускай мовы з усёх сфераў грамадскага жыцця і замены яе рускай, што не магло не адбіцца на культуры ў цэлым. Дапамагчы беларускай культуры заняць свой законны пасады ў краіне, трывала зама- цавацца на ім - гэта найперш абавязак самой дзяржавы, а не якіх-небудзь грамадскіх твораў аб'яднанняў, хаця, вядома і яны не павінны знаходзіцца ў баку ад выратавання тытуль- най нацыі краіны ад куль- турна-моўнай асіміляцыі. Калі мы не зможам рашуча су- працяставіць, - абавязкова і на дзяржаўным узроўні - гэтай трагедыі, застанемся не больш як толькі мёртвым народам, трупам для цывілізаванага свету планеты Зямля.

"Сум глыбокі ў ціхім шамаценні..."

Духоўныя матывы ў паэзіі Яўгена Каршукова

Даўно не прыходзілася чытаць вершаў, якія б так моцна ўскалыхвалі душу сваёй непадкупнай шчырасцю. Таму зборнік Яўгена Каршукова "Над векавечным Бугам" (Мн.: Мастацкая літаратура, 2008) стаў для мяне прыемным адкрыццём.

На пэўным жыццёвым рубяжы чалавек часта аглядаецца назад:

*Мроіцца мінулае мне часта,
Хоць яно далёка адышло...
Або:
Салдаты ўсе мае - гады,
Цяпер пенсіянеры...*

І ў вершы "Старасць" чуецца сум па былому:

*Жыццёвы шлях, на жаль, кароткі,
Гады патроху адиумелі.*

Што за пльбіна і шчырасць прысутнічае ў радках, якія паэт прысвяціў сваім равесніцам! Вось яны:

*Даўно гады ў дарогу вас абулі,
З якой ніхто не вернецца назад...
Бяскрыўдныя сівенькія бабулі,
Лаўлю я развітальны ваш пагляд.*

("Віна")

Што мог чалавек зрабіць, але не зрабіў? Гэтае пытанне на працягу жыцця ў той ці іншай ступені задае сабе кожны. Але наступае час, калі яно гучыць асабліва настойліва і сурова:

*Цяпер гляджу ў агонь каміна -
Свайго жыцця там бачу ранне...
Ах, успаміны, успаміны!
Запознае скадаванне.*

("Шкадаванне")

А шкадаваць кожнаму ёсць з-за чаго. Вось, напрыклад:

*Як варты жалю нейкі хлус,
Падман я клікаў на падмогу
І не ўтрымаўся ад спакус
Шукаць лягчэйшую дарогу...
.....
Я вечны следчы сам сабе.
("Прызнанне")*

У вершы "Асабістае" працягваецца гэты роздум:

*Час на пустое змарнаваны.
Ну, што ж. Журботна уздыхні.
Сам апусціў свой шанц жаданы -
Гады мінулі, нібы дні.
А таксама:
Як ні круці, прызнаць пара
Мне ісціну святую:
Больш людзям мог зрабіць добра,
А не зрабіў... Шкаду.
Найперш - не так цаніў бацькоў
За клопат іх, старанне...
Хай некалькі скупых радкоў
Гучаць як пакаянне.*

Увогуле, пра бацькоў паэт у сваіх вершах згадвае не раз. З сыноўнай пшчотай гучаць яго словы:

*Мае самыя горкія слёзы -
Слёзы смутку на маці маёй.*

("Слёзы")

Цалкам прысвяціў паэт сваёй маці верш "Бяроза". У ім, сярод іншых, ёсць і такія радкі:

*"Сыноч... Сыночак...
Дзякуй, што прыехаў.
У нас тут восень... Холадна і гола..."
Замест усякіх чудадзейных лекаў -
Яе дрыготкі цёплыя родны голас.
Пра бацьку:
Я з болем думаю пра бацьку
У час разважлівай самоты.*

("Бацька")

У дзяцінстве разам з ім будучы паэт хадзіў на пакос. Шырокае раздолле, узмахі моцных сялянскіх рук, і - напэўна - размовы бацькі з сынам сам-насам, якія назаўжды застаюцца ў памяці:

*Вось раздолле паўсюль лугавое!
Я, узрушаны, нешта шпачу...*

*Сярод кветак на лузе - двое:
Франтавік і шкарляр-хлопчук.*

Неаднаразова ў вершах Яўгена Каршукова прысутнічае тэма вайны. У 8-гадовым узросце ён сустрэў яе. Падчас касавіцы ў небе над Палесем паявіліся чужыя самалёты...

*Белжанак гаротных давялося бачыць:
Йшлі ў вайну ад фронту -
змрочныя, у плачы...
("Сілуэт")*

Верш "Больш" - пра палонных чырвонаармейцаў. Іх, "знядужаных і абадраных <...> гналі праз сяло".

*Калону акружаў канвой,
Каб ні на крок ніхто не збочыў:
Ішлі з паніклай галавой,
І раптам я убачыў вочы...
Змарнелы, змучаны юнак
З якім зірнуў някельным болем!
Ніхто ў жыцці ніколі болей
Не працінаў вачыма так.*

Цудоўны выпадак, нейкая затрымка пазбавіла палескага хлопчыка ад сустрэчы з карнікамі:

*Вось толькі у вайну спазніўся добра -
З вяскоўцамі не трапіў пад расстрэл.
("Характар")*

У вершы "Далёкае" ён піша: "Ды ўсіх нас немцы не забілі". Адбылося страшнае. Тады Жывыя плакалі: "Ёсць Бог!"

*Ад успамінаў сэрца стыне...
І я, напэўна, сёння мог
Ляжаць пад плітамі Хатыні.*

І вось 1944 год, вызваленне. Сярод безлічч чалавечых пакутаў было тое, што змякчала душы:

*І ўсім было нам не да смеху,
Але... спявала медсястра!
Святлелі твары у салдата
Ад гэтай добрай рускай песні.
... У нашай вёсцы напавесні
Стаяў не доўга медсанбат.*

("Медсястра")

Пражытыя многія гады. Кожны чалавек марыць пра сваё шчасце, уяўляе яго, шукае яго, нярэдка расчараўваецца ў ім. Набытая жыццёвая мудрасць набліжае да высновы:

*Да ішчасця я шукаў ключы,
Ды зразумеў: у звычайным - ішчасце.
("Жыццё")*

І як мала для гэтага трэба! Вось і ў вершы "Дабрата" паэт гаворыць:

*І так мне добра, так я рады,
Настрой узнісла, як дзіцячы...
За позірк з ласкі і спагады
Гатоў я сам усіх аддзячыць.
Або ў вершы "Госць":
Жыццё? Ну, так, жыццё не тое.
Пакіньце
У душы святое,
Не ганьбіце сваю душу!*

Гэта, так бы мовіць, пра душэўнае, хаця яно і блізкае да духоўнага. Згадвае паэт і пра духоўныя, рэлігійныя каштоўнасці. У вершы "Крыжык" ён піша пра тое, як маці настаўляла яго:

*Усё ж галоўны ў свеце - Бог,
І забываць Яго нягожа.
А ў вершы "Не па Бібліі":
Ёсць кніга мудрая паводзін,
І гэта свет даўно зазначыў...
На жаль, з маіх сяброў ніводзін
Па ёй жыцця не перайначыў.*

Дык гэта пра ўсіх. Але, на шчасце, мы маем евангельскі арыенцір. Якія б падзеі з намі не адбываліся, у нас заўжды ёсць магчымасць параўноўваць з ім сваё жыццё і рабіць належныя зрухі.

Вядома, што ў малітве можа прысутнічаць удзячнасць Богу, просьба да Яго і - услаўленне з глыбіні душы без усялякай знешняй

неабходнасці, бо гэтага прагне сэрца, гэта - само жыццё сэрца. Верш "У царкве" - менавіта пра гэта:

*Глядзяць святыя мудра, строга
З цагляных сценаў старой царквы...
Я не прашу нічога ў Бога.
А дзякую, што я жыў в <...>.*

Крыху пра іншае верш "Мана", але і яго можна аднесці да духоўных разважанняў:

*Наслухаўся зашмат я плётка,
Які быў мой далёкі продак:
Нічэжны, цёмны і забіты...
Ды не! Быў продак самавіты,
Сумленны, мудры, працавіты.
Насіў ён горда галаву,
Любіў і Бога, і царкву <...>.*

Слова "горда" тут не павінна засмучаць празмерных раўніўцаў дабрачэсця. Гэта не заганыхлівасці, які не раз папракаецца ў Свяшчэнным Пісанні, а сінонім годнасці. Годнасць - дабрадзея, калі чалавек памятае, што ён, нягледзячы на парушанае падабенства, усё роўна застаецца вобразам свайго Творцы, і гэтым вобразам даражыць.

Пра духоўнае адзінства славянскіх народаў - верш "Расіі":

*Расію змалку бачыў не здаля -
Ад Гомеля да Бранска блізка...
Чароўны край, славянская зямля.
.....
Хай будзе светлым дом суседаў!
Хто ж нам адведу ў ім радней?*

Амаль тое ж - і ў вершы "Мова":
*Спывуць сумненні, як туман,
І вечным будзе ў гэтым свеце
Моў братніх мудрае суквецце,
Адзінства гучных моў славян.*

Заканчваецца зборнік паэмай "Над векавечным Бугам", якая і дала назву ўсёй кнізе. У ёй - і пра вычын пагранічнага ў першыя дні вайны, і пра сённяшніх вартавых межаў - іхнюю службу, побыт, сустрэчы з ветэранамі.

Што прымушае аўтара брацца за пяро?

*Не для славы звонкай я пішу -
Я даўно не ў дружбе з ёй, сляпою.
Проста хочацца сагрэць душу,
Зрэдку сам-насам пабчыць з сабою.*

("Верш")

... Згадаўся артыкул пісьменніка Уладзіміра Крупіна "Літаратура - не падручнік жыцця" (дакладней, далёка не ўсё надрукаванае на роллю такога падручніка цягне), дзе на шматлікіх прыкладах ён паказвае, як нават знакамітыя аўтары часам нядбайна абыходзіліся з вялікім дарам слова, пісалі пра пустое і неслі гэта сваім чытачам. Да гонару Яўгена Каршукова, яго вершы ўяўляюць процілеглы прыклад. Гэта ўзор той літаратуры, якую можна смела назваць падручнікам жыцця.

**Уладзіслаў ЛУПАКОЎ,
проста чытач.**

Вера

Якая дзіўная эпоха!
Зноў ззяюць на царкве крыжы...
Пытаеш: верылі мы ў Бога?
Мы - верылі, што ні кажы.

Як паласнула вёску горам
У дні вайны, якраз тады
Маліцца прывучылі хорам
Дзяцей набожныя дзяды.

Быў абразок у кожнай хаце,
З выявай Боскай абразок.
І ціха мне казалі маці:
"Маліся шчыранька, сыноч."

Мо нас ад немца і ўратае
Усемагутны мілы Бог..."
Не помню я малітву тую,
А веру ў Бога - я збярог.

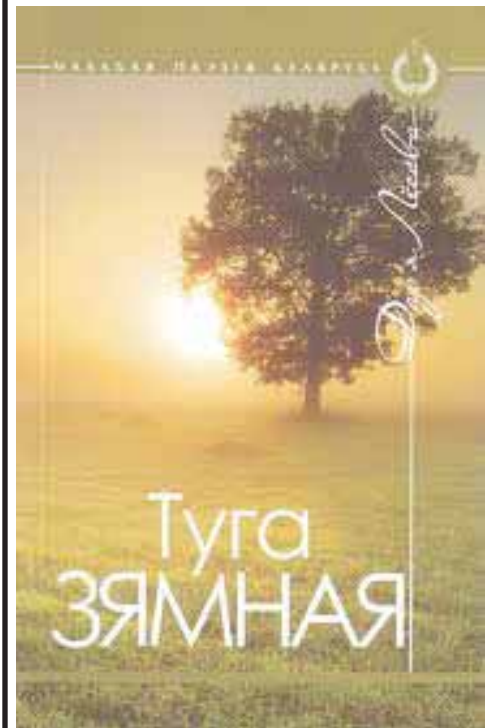
Яўген Каршукю.

Яскравая паэзія ад зорнай дзяўчыны

Гэтую дзяўчыну я пабачыў у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, дзе яна працуе.

Дар'я Лёсава (Лосева Дар'я Станіславаўна) была вядоўцай вечарыны памяці Янкі Сіпакова, які памёр у 2011 годзе. Мерапрыемства працягвалася ажно 4 гады. Выступалі прадстаўнікі з абодвух пісьменніцкіх саюзаў. Але яна выканалася сваю місію вельмі добра! Тады мы дэдаліся, што Дар'я піша вершы! Яна нарадзілася ў 1985 годзе ў Менску. Скончыла гімназію № 23, каледж мастацтваў, Беларускую дзяржаўную акадэмію мастацтваў. Яе вершы друкаваліся ў часопісах "Вясёлка", "Бя-розка", "Маладосць", штотыднёвіку "ЛіМ", у калектыўных зборніках і анталогіях... Творы перакладаліся на рускую мову.

Нечакана, ў адной з кніжных крам сталіцы я пабачыў першую кнігу паэзіі Дар'я Лёсавай, якая мае назву "Туга зямная" пад рэдакцыяй Рагнеда Малахоўскага. Наклад літаратурна-мастацкага выдання 500 асо-

бнікаў. Некаторыя вершы прысвечаны знакамітым асобам: Гаўрылу Вашчанку, Сяргею Грахоўскаму, Яўгеніі Янішчыц, памяці Уладзіміра Мулявіна. У сваіх вершах Дар'я шчыра кажа пра пачуццё любові да роднай зямлі і сваёй мамы. Трэба адзначыць, што кніга Дар'я Лёсавай - адна з першых кніг з серыі - "маладая паэзія Беларусі". Вершы маладой паэткай зацікаваць аматараў паэзіі калі яны набудуць яе цудоўную кнігу.

Трэба адзначыць, што ў хуткім часе грамадскасць пабачыць магчыма раскрутку паэткай на творчых мерапрыемствах... Асабіста я спадзяюся на гэта! Магчыма музей гісторыі беларускай літаратуры знойдзе магчымасць правесці творчы вечар яскравай паэткай, на які завітаюць як маладыя творцы, так і сталыя паэты і пісьменнікі. Творчасць Дар'я Лёсавай зацікавіць многіх. Спадзяюся гэта не апошняя кніга паэткай! Мне было вельмі цікава чытаць яе вершы... Высокую адзнаку кнігі далі сталыя паэты, а менавіта Наталля Кучмель і іншыя.

**Аляксей Шалахоўскі,
журналіст, старшыня
суполкі ТБМ "Гісторыя".**

"З белых ружаў
браслаўскага краю,
з чыстых сэрцаў
складаем вянок".

Між светлых азёраў

Паўночнабеларускі горад Браслаў на некалькі дзён і паяднаў прыхільнікаў каталіцкіх традыцый і амагаў гістарычна-этнаграфічных сярэднявечных рэканструкцыяў, падарожнікаў.

Кожны год, у трэцюю суботу жніўня, тут адзначаецца свята Абраза Богае Маці Валадаркі Азэраў, якое збірае з усіх куткоў краіны вернікаў, удзельнікаў творчых калектываў, майстроў.

Этнаграфічны фестываль "Меч Брачыслава" праходзіць на Замкавай гары і ўключае турніры лучнікаў, рыцарскія баі, выступленні этнафольклорных калектываў "Стары Ольса", "Гуда" і іншых. Тут была разгорнута выстава рамёстваў і мастацкіх вырабаў.

"Азэры з дзіўнымі летапіснымі назвамі Неспіш, Воласа, Снуды, Струста, Окменіца, Свято абкружылі Браслаў, нібы бліскучыя каралі," - пісаў у свой час Віталь Вольскі.

Старажытны горад Браслаў быў заснаваны ў 1065 годзе. Аб гэтым сведчыць памятны камень на Замкавай гары. Паходжанне назвы звязваюць з імем полацкага князя Брачыслава Ізяславіча.

Гарадзішча "Замкавая гара" - дзядзінца стражытнага горада, размешчаны на высокім пагорку (каля 20 метраў) у атчэнні дрэваў, з пляцоўкай 200x100 метраў, над азэрамі Дрывяты і Нвяты.

З пачатку XIV ст. горад уваходзіць у склад Вялікага Княства Літоўскага. У 1424 годзе першы віленскі ваявода Войца Манівід з дазволу вялікага князя Вітаўта, залажыў у Браславе касцёл Маці Богае і фундаваў яго.

У 1500 г. вялікі князь Аляксандр даў гораду прывілей на няпоўнае Магдэбургскае права. Браславу быў дараваны герб "Нядрэнае вока" (відарыс вока ў трохкутніку ў абрамленні праменняў) і гарадская пячатка, згодна якой ён

назваўся вольным горадам.

У 1824 годзе былі завершаны работы па будаўніцтве новага мураванага касцёла, якім кіраваў Ігнат Навіцкі. Праз некалькі дзесяцігоддзяў паўстала неабходнасць пабудовы новага касцёла, большага ў памерах. У час рамонтна-рэстаўрацыйных работ 1895-1897 года былі пакінутыя старыя паўночныя і ўсходнія сцены. Яны выкананы ў тэхніцы разынковай муроўкі ("браслаўскай мазаікі" - спалучэнне колатых бутавых камяней з канцэнтрычнымі і арнаментальнымі мазаікамі з маленькіх каменчыкаў, калерованага бітага шкла ці чарпкоў керамічных вырабаў). Найбольш часта сустракаюцца выявы сонца, якіх спецыялісты налічваюць больш за 10.

На Замкавай гары на ўзвышшы знаходзіцца помнік народнаму доктару Станіславу Нарбуту (1853-1926). Выхадзец са шляхетнага роду Нарбутаў, сын гісторыка і краязнаўца Тодара Нарбута, ён меў прыватную лячэбную практыку ў Браславе. У памяці гараджанаў ён застаўся дзякуючы таму, што лячыў прадстаўнікоў усіх катэгорыяў насельніцтва, у тым ліку і простых людзей. Яго бальніца на той час была добра абсталяванай, і догляд за хворымі быў добра арганізаваны. Цяпер у будынку ягонага бальніцы з чырвонай цэглай месціцца праваслаўны Свята-Панцелеймонаў манастыр. За агароджай манастыра расце вялізны тысячагадовы дуб, са ствала якога выходзіць некалькі ствалоў.

Мяцовы краязнаўчы музей захоўвае звесткі пра

касцёла, пабудоваў побач з ім сімвалічны каўчэг-карабель, месца святкаванняў і спеваў.

Ён знайшоў падыход да старых і маладых парафіянаў, для моладзі ладзіў дыскатэкі, усіх дзвучат і кабет абуў у зручны і густоўны польскі абутак, з далікатнасцю і веданнем псіхалогіі праводзіў спатканні на сямейнай тэмы.

Каталіцкія асяродкі, якія з вялікай любоўю адбудоўвалі святары з дапамогай мясцовага насельніцтва, сёння служаць куткамі міралюбства, духоўнасці і культуры, месцамі, дзе прывіваецца пашана да роднай зямлі, сямейных традыцый, да роднай мовы, на якой служыцца імша.

У гэтым годдзе, 18 жніўня, у час святкавання адбылася імша са святарскімі і дзяканскімі пасвячэннямі.

нікаў. Кожны двор нібы імкнуўся паказаць сваіх лепшых умельцаў разбы па камені і дрэве, лепшых гаспадыняў, што са стараннасцю разводзіць гартэнзіі, астры, ільвіны зяў, засяваючы іх акруглымі выспачкамі сярод вольнаму зялёнаму газону. У горадзе не шмат прадпрыемстваў: хлебны і малочны завод, каўбасны цэх, рыбная прыватная гаспадарка, кансервавы рыбны завод, таму жыхары ўзбяражжа адной з асноўных формаў развіцця гаспадаркі лічаць турыстычны бізнэс. Улетку госці любяць купацца і плаваць у азёрах, узімку прыяджаюць рыбакамі на падлёдны лоў.

Вада ў вялікім возеры Дрывяты халодная і празрыстая, ціхая плынь гойдае драўляныя чаўны ля берага. Тут можна пакатацца на лодках і яхтах, прайсці пад белым ветразем уздоўж узбяражжа, пасядзець з вудай, супакойваючы позірк на роўні вады ці на кудлатых аблоках, што нізка плывуць над плёсам.

жыццё і дзейнасць Отана Гедэмана, польска-беларускага гісторыка, краязнаўцы і педагога, які настаўнічаў у Браславе і ў Друі ў 20-тыя гады XX стагоддзя.

У пачатку 90-тых гадоў у Браслаўскім раёне пачалі аднаўляцца святыні, а на месцах зачыненых - будавацца новыя. 13 кастрычніка 1999 года была створана Віцебская дыяцэзія. У юбілейным 2000 годзе абраз Богае Маці Валадаркі Азэраў біскупам Уладзіславам Блінам быў абвешчаны дзяцэзіяльным санктуарыям Віцебскай дыяцэзіі.

Мясцовыя жыхары з вялікай сімпатый ўспамінаюць ксёндза з Польшчы Лешака Літвіцкага, які прыклаў вялікія намаганні да рэстаўрацыі

Апостальскі нунцый арцыбіскуп Клаўдыё Гуджэроці павіншаваў трох новых святароў і аднаго дьякана, і пажадаў ім заўсёды быць блізкімі да народу, разумець патрэбы людзей, увасабляць Хрыста сваёй чуласцю, прыязнасцю, адкрытасцю, гатоўнасцю прыйсці на дапамогу ў розных жыццёвых сітуацыях.

*"Валадарка азэраў,
Асвяці ўсе нашы крыніцы,
Каб яны былі нам
вытокамі жывой чысціні,
Над сінім прасторам
Хай ясны*

твой воблік іскрыцца...",
- спяваў хор разам з удзельнікамі свята.

Гаспадары горада з любоўю і гасціннасцю прымалі ўдзельнікаў фестываля і вандрую-

У возеры Дрывяты жывуць самы і судакі, ляшчы і падлешчыкі, у чаротах гняздуюцца качкі. Можна здалёк заўважыць у кустоў самотную белую чаплю, якая несешна крочыць па вадзе. Каля берага перабіраюць траўку чародкі маленькіх шпачкоў.

Госці святаў адчулі замілаванне супольнымі малітоўнымі сустрэчамі, слявамі і канцэртамі, радасцю знаёмства і сяброўства, прыемнымі ўражаннем ад прагулак на вольным прасторы азэраў.

Э. Оліна.

На здымках:

1. Возера Дрывяты.
2. Кветнік добрай гаспадыні.
3. Фігура анёла з бутавага каменю.
Фота аўтара.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, **Алесь Пётрашкевіч**, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алэг Трусаў.
<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 27.08.2012 г. у 10.00. Замова № 1519.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 3850 руб., 3 мес. - 11550 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by